

Vysoká škola ekonomická v Praze

Národohospodářská fakulta

Hlavní specializace: Národní hospodářství

JE JIŘÍ DVOŘÁK LÉPE ZAMĚSTNATELNÝ
NEŽ DEMETER LAKATOŠ?

bakalářská práce

Autor: Tomáš Marek

Vedoucí práce: Ing. Petr Houdek

Rok: 2012

Prohlašuji na svou čest, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a s použitím uvedené literatury.

Tomáš Marek
V Praze, dne 26. 5. 2012

Poděkování:

Děkuji vedoucímu mé bakalářské práce panu Ing. Petru Houdkovi za jeho praktické připomínky, věcné podněty a za pomoc při shánění literatury.

ABSTRAKT:

Práce předkládá důkazy o statistické diskriminaci na trhu práce v České republice.

První z výzkumů práce dokazuje diskriminaci Romů na základě reálného experimentu využívajícího falešných životopisů s typicky romskými a typicky českými jmény. Z celkem 258 obeslaných nabídek práce bylo zpět obdrženo přes 60 % pozvánek na pohovor. Diskriminace uchazeče s romským jménem se projevila ve více než polovině případů. Druhý výzkum v podobě dotazníkového šetření byl cílen na zaměstnavatele a na subjekty nabízející práci. Více než 95% dotázaných uvedlo, že romská národnost hraje u uchazeče o povolání roli. Téměř dvě třetiny respondentů si myslí, že se na českém trhu práce diskriminuje a 11% dokonce diskriminaci ze své strany přiznalo. Výzkum také ozřejmuje příčiny dokázané diskriminace romského obyvatelstva: nedostatečné vzdělání Romů, malá vytrvalost při hledání zaměstnání, což vyústí ve statistickou diskriminaci romské minority.

Klíčová slova: experiment, diskriminace Romů, statistická diskriminace, romský životopis, trh práce, Česko

ABSTRACT:

Thesis presents experimental evidence for statistical discrimination on Czech labour market.

The first research is based on sending false curriculum vitae with both typically Romany and typically Czech names. It has been written to 256 work announcements and more than 60 % answers were received. The discrimination of Romany people has been proved in more than a half of the cases. The second research, in the form of a questionnaire, was targeted on employers and people who offer jobs. More than 95 % of respondents think that Romany nationality plays an important role for an applicant. Almost two thirds are convinced of discrimination on the Czech labour market and 11% confessed themselves to discrimination. Research also elaborates the causes of the discrimination. The respondents see the reasons in insufficient education of Romany people, their lack of persistence when looking for a job and statistical discrimination of Romany minority.

Keywords: experiment, discrimination of Romany people, statistical discrimination, Romany curriculum vitae, labour market, Czech

JEL KLASIFIKACE / JEL CLASSIFICATION: C930, J150, J710

Obsah

1. ÚVOD	1
2. PODOBNÉ EXPERIMENTÁLNÍ VÝZKUMY	2
2.1. Beckerova teorie diskriminace	2
2.2. Statistická diskriminace	3
3. ROMOVÉ v ČR	8
3.1. Dostupné statistiky o romském obyvatelstvu	8
3.2. Kultura	9
3.3. Kriminalita	10
3.4. Vzdělávání	11
3.5. (Ne)efektivní sociální systém v ČR a kruh romské chudoby	13
3.6. Mezinárodní výzkumy a studie zabývající se Romy	14
3.7. Vztah většinového obyvatelstva a Romů	15
4. DATA a VLASTNÍ ŠETŘENÍ	18
4.1. Šetření 1 – odesílání falešných životopisů na nabídky práce	19
4.1.1. Představení experimentu	19
4.1.2. Podoba životopisů	19
4.1.3. Odesílání životopisů a sběr dat	20
4.1.4. Statistické vyhodnocení dat prvního šetření	23
4.2. Šetření 2 – dotazníkové šetření pro personalisty	26
4.2.1. Představení experimentu	26
4.2.2. Sběr dat a jejich vyhodnocení	26
5. ZÁVĚR	30
6. PŘEHLED ZDROJŮ A LITERATURY	32
7. PŘÍLOHY	37

1. ÚVOD

Cílem práce bylo experimentálně ověřit hypotézu, že romské jméno je v životopise pro uchazeče o práci překážkou. Do vybraných společností byly zasílány životopisy dvou uchazečů se stejným profilem – (věk, vzdělání, praxe), lišící se pouze jménem – v jednom případě se jedná o typicky romské jméno a příjmení, ve druhém případě o jméno nevykazující znaky příslušnosti k minoritě. Podobné experimenty byly uskutečněny například v USA (Bertrand; Mullainathan 2003), Švédsku (Carlsson; Rooth 2007), Francii (Duguet; Petit 2005) nebo v Austrálii (Booth; Leigh; Varganova 2009). Tato práce na uvedené studie navazuje aplikací na český trh práce. Práce se dále pokouší vysvětlit příčiny diskriminace Romů na trhu práce a protiromských postojů. Výzkum je uskutečněn dotazníkovou metodou, respondenty jsou náboráři a zaměstnanci personálních oddělení a personálních agentur.

První kapitola se věnuje ekonomické teorii diskriminace (Becker 1957). V další části práce se zabývám statistickou diskriminací (Phelps 1972, Arrow 1973), kterou ilustruji na laboratorním experimentu (Fryer; Goeree; Holt 2005).

Kapitola 3. se věnuje romské problematice. Nastiňuji zde romskou historii, uvádím fakta a statistiky o Romech žijících v České republice (Říčan 1998, Navrátil 2003, Jakoubek; Budilová 2008). Představuji romskou kulturu a přibližuji vztah romských rodin k dětem (Demeter 1993). V práci dále analyzuji vzdělanost romské populace a krátce zmiňuji efektivnost sociálních sítí v ČR, část této kapitoly je také věnována vztahu majoritní většiny a romské minority.

Mnou uskutečněný experiment prokázal diskriminaci uchazečů s typickým romským jménem ve více než 50 % případů. Druhý výzkum ve formě dotazníkového šetření analyzoval názory a postoje zaměstnavatelů v konkrétních situacích na českém trhu práce. Bylo mj. zjištěno, že přes 60 % zaměstnavatelů si myslí, že na českém trhu práce jsou Romové diskriminováni již na základě romského jména v životopise. Téměř všichni personalisté uvedli, že etnikum uchazeče hraje roli při žádání o povolání a také se téměř všichni domnívají, že česká společnost trpí předsudky vůči Romům.

Závěr práce shrnuje poznatky vyplývající z uvedených skutečností. Lze zde nalézt též doporučení pro řešení v práci diskutovaných situací.

2. PODOBNÉ EXPERIMENTÁLNÍ VÝZKUMY

2.1. Beckerova teorie diskriminace

Becker (1957) definuje diskriminaci jako situaci, v níž dva lidé nebo dvě skupiny různé rasy či jiného pohlaví dostávají jinou odměnu při jinak stejné výkonnosti při práci. Předpokládá, že velikost mzdy přímo reflektuje výkonnost jedince nebo skupiny při práci.

Becker uvažuje o možných příčinách rasové diskriminace na trhu práce (Becker 1957):

- 1) Na konkurenčních trzích zaměstnavatelé diskriminují pouze v případě, že spotřebitelé mají nějaké rasové předsudky. Zákazník si za diskriminaci musí připlácet.

V takovém případě zaměstnavatel najímá pouze takové zaměstnance, kteří rasově vyhovují jeho klientům a zákazníkům. Poptávka po takto vyhovujících zaměstnancích stoupá, logicky tedy stoupá i jejich mzda na trhu práce. Zákazník si bude připlácet částku, která zaměstnavateli kompenzuje nárůst mezd.

- 2) Na konkurenčním trhu dochází k diskriminaci v případě, když se zaměstnavatelé nechovají racionálně.

Jak již bylo řečeno v prvním bodě, pokud se zaměstnavatel rozhodne diskriminovat, tak stoupá mzda najímaných zaměstnanců. Toho využívají jiní podnikatelé, kteří touží po zisku a nejsou rasově podjatí. Najímají za nižší mzdu diskriminované pracovníky. Dosahují tím vyššího zisku, protože mohou nabízet nižší ceny za stejné služby a produkty.

Becker říká, že tato situace povede k efektivnímu vyčištění trhu zaměstnavatelů. Tedy ti co diskriminují, musí buď přestat, nebo zkrachují a budou nahrazeni těmi, kteří nediskriminují.

- 3) Ve třetím případě jde o tzv. domluvenou diskriminaci, jež zohledňuje riziko, které zaměstnavatel musí nést v určitých případech.

Tato domluvená diskriminace nastává například v případě zaměstnání těhotné ženy nebo pracovníka se špatnou pověstí. Zaměstnavatel se domluví s uchazečem o práci na nižší mzdě, která mu kompenzuje pracovníkovu špatnou pověst, odchod na mateřskou dovolenou, apod.

Becker tato svá tvrzení ilustroval na příkladech restauračních zařízení, pohostinství aj. V padesátých letech dvacátého století byla rasová diskriminace Afroameričanů velmi palčivým tématem v USA. I dnes lze ovšem použít jeho přístup k analýze problému diskriminace (na trhu práce) nejenom podle barvy kůže, ale např. podle pohlaví či vyznání.

2.2.Statistická diskriminace

Statistická diskriminace je ekonomický koncept, se kterým přišli v sedmdesátých letech ekonomové John Kenneth Arrow (Arrow 1973) a Edmund Phelps (Phelps 1972). Statistickou diskriminací se označuje situace, v níž je člověk posuzován podle průměrných vlastností a charakteristik skupiny, do které patří. Skupinou se může rozumět nějaké etnikum, ale také pohlaví, profese, věková kategorie, atd. Pokud je člověk statisticky diskriminován, dochází k tomu kvůli nashromážděným informacím a zkušenostem, ať už vlastních nebo získaných, které jsou o dané skupině dostupné.

Jedním z výzkumů zabývajících se statistickou diskriminací na trhu práce je i šetření Rolanda Gerharda Fryera, Jacoba Goerea a Charlese A. Holta, kteří zorganizovali laboratorní experiment (Fryer; Goeree; Holt 2005).

Vybrané agenty z řad svých studentů rozdělili do dvou skupin. První skupinu tvořili zaměstnanci, kteří byli rozděleni do dvou týmů podle barev – fialoví a zelení. Druhá skupina byli zaměstnavatelé. Po tomto rozdělení měla skupina uchazečů o zaměstnání investovat určitou částku do svého vzdělání. Po této investici proběhl počítačový test, který byl vyhodnocován náhodně, ale ti, kteří investovali do svého vzdělání více, měli větší šance dosáhnout lepšího výsledku. Na konci experimentu probíhalo samotné najímání zaměstnanců. Zaměstnavatelé měli pouze informaci o výsledku testu a také o barvě uchazeče. Dostávali peníze podle toho, jak vzdělaného uchazeče najali, zatímco uchazeči dostávali peníze podle toho, jestli byli najati.

Experiment byl opakován v několika kolech a zaměstnavatelé měli informace o dosažených výsledcích zelené i fialové skupiny. Zcela náhodně zelený tým dosahoval v průměru lepších výsledků v testech – více investoval do vzdělání, než tým fialový. Zaměstnavatelé si toho všímali a zeleným začali dávat přednost a najímali přednostně je. Jakmile si toho oba konkurenční týmy také všimly, tak zelení signifikantně zvýšili investice

do lidského kapitálu a fialoví naopak tyto investice snížili. Což v důsledku znamenalo téměř stoprocentní diskriminaci podle barvy týmu.

Statistickou diskriminaci Hispánců¹ v USA dokazuje ve svém výzkumu také Steven Levitt (2005). Analyzoval americkou televizní soutěž ‚The Weakest Link‘² (pravidla soutěže viz Levitt 2005). Shlédl 161 televizních epizod, v nichž porovnával chování celkem 1016 lidí, kteří 3273 krát hlasovali pro vyloučení druhé osoby ze hry. Taktika soutěžících se měnila v průběhu soutěže. Cílem hry je získat maximum peněz (správným odpovídáním na otázky moderátora) do společného banku, proto v počátečních kolech hry je racionální hlasovat pro vyřazení těch nejslabších (nejmíň vzdělaných) osob, protože vzdělanější získají do společného banku více peněz a teprve později se těch chytrých ‚zbavovat‘. Levitt (2005) zjistil, že bez ohledu na inteligenci nebo vzdělání jsou často v zahajovacích kolech hry vyřazováni hráči hispánského původu. Ostatní soutěžící měli zafixováno, že jsou všichni Latinoameričané málo vzdělaní a tak je automaticky vyřazovali ze soutěže bez ohledu na to, že si mnozí z nich vedli v soutěži dobře nebo měli slušné vzdělání (Levitt 2005).

Dalším výzkumem je experiment z roku 2010 zkoumající statistickou diskriminaci na trhu práce v Austrálii od Alison Booth, Andrew Leigha a Eleny Varganové (Booth; Leigh; Varganova 2009). Autoři rozeslali v Austrálii přes čtyři tisíce falešných životopisů (CV) na inzeráty s nabídkou pracovní pozice. Životopisy potenciálních uchazečů o práci byly rozděleny do pěti národnostních skupin podle jména, které je typické pro danou národnost. A to na anglosaské, čínské, italské, středovýchodní a životopisy s domorodým jménem. Booth a jeho kolektiv poté zkoumali návratnost odeslaných životopisů, respektive počet pozvání do dalšího kola výběrového řízení. Výsledky dále dělili podle pohlaví, bydliště a nejzajímavější statistika je podle typu práce, na kterou uchazeč odpovídal.

---

¹ Američan se španělskými kořeny původem obvykle z Latinské Ameriky.

² V České republice je soutěž známá jako ‚Nejslabší, máte padáka!‘.

Návratnost odpovědí, tedy přijaté pozvánky na interview:

Tabulka č. 1: Návratnost odpovědí od zaměstnavatelů v Austrálii

Jméno uchazeče	Návratnost
Anglosaské	35%
Domorodé	26%
Čínské	21%
Italské	32%
Středovýchodní	22%

Zdroj: Booth; Leigh; Varganova 2009, s. 24

Ze statistiky návratnosti je patrné, že nejlépe jsou na tom uchazeči s anglosaským jménem a naopak nejhůře dopadli obyvatelé Asie. Další statistiky se týkají už jenom srovnání ostatních etnik s Anglosasy. Ukazují, o kolik procent více životopisů musejí ostatní odeslat, aby se dostali do druhého kola pohovoru stejněkrát jako uchazeči s anglosaským jménem.

Tabulka č. 2: Míra návratnosti pozvánek k pohovorům v Austrálii podle pohlaví

Jméno uchazeče	Celkem	Muži	Ženy
Domorodé	35 % více životopisů	51 % více životopisů	23 % více životopisů
Čínské	68 % více	54 % více	82 % více
Italské	12 % více	21 % více	3 % více
Středovýchodní	64 % více	76 % více	52 % více

Zdroj: Booth; Leigh; Varganova 2009, s. 24

Ženy s italským jménem v porovnání s těmi se jménem anglosaským nejsou tedy na australském trhu práce téměř vůbec diskriminovány. Následující tabulka filtruje pracovní pozice a ukazuje stejně, jako ta předchozí, o kolik procent více nebo méně životopisů musejí ostatní odeslat, aby se dostali do druhého kola pohovoru stejněkrát jako uchazeči s anglosaským jménem.

Tabulka č. 3: Míra návratnosti pozvánek k pohovorům v Austrálii podle typu povolání

Jméno uchazeče	Číšník/servírka	Administrativa	Zákaznický servis³	Přímý prodej
Domorodé	o 70 % CV více	o 60 % CV více	o 9 % CV méně	o 16% CV více
Čínské	o 99 % CV více	o 82 % CV více	o 12 % CV více	o 71% CV více
Italské	o 27 % CV více	o 18 % CV více	o 21 % CV méně	o 19 % CV více
Středovýchodní	o 127 % CV více	o 71 % CV více	o 2 % CV více	o 59 % CV více

Zdroj: Booth; Leigh; Varganova 2009, s. 25

V roce 2003 ekonomové Marianne Bertrand a Sendhill Mullainathan uskutečnili slavný ekonomický experiment (Bertrand; Mullainathan 2003), který empiricky dokazuje diskriminaci na trhu práce v USA. Tím dali podnět k dalšímu zkoumání rasové předpojatosti zaměstnavatelů na celém světě.

Svůj experiment se rozhodli provést pomocí typických černošských, afroamerických, jmen. Celkem vytvořili přes pět tisíc životopisů (CV) s fiktivními jmény, vzděláním, praxí i koníčky. Vyskytovala se tam CV jak s vysokoškolským vzděláním, praxí v armádě, dobrovolnickými aktivitami aj. – dobrá CV, ale byly tam i životopisy z druhé strany spektra – lidé bez praxe a vyššího vzdělání – špatná CV.

Všem životopisům byla náhodně přidělena jména potenciálních uchazečů. Třetina jmen byla typicky černošská (např. Jamal, Lakisha), typicky bělošskými jmény byla pojmenována druhá třetina životopisů (např. Jane, Emily) a zbylá CV byla pojmenována neutrálními jmény. Takto vytvořené dokumenty byly poté rozesílány na nabídky práce, které byly uveřejněné v bostonských a chicagských novinách. Jednomu poptávajícímu, budoucímu zaměstnavateli, byly poslány vždy čtyři CV. Dvě s typickým afroamerickým jménem a dvě s bělošským jménem, kde vždy bylo jedno CV s výbornými referencemi, vzděláním i praxí a druhé bylo špatné.

Výsledky ukázaly, že bělošští žadatelé dostali o padesát procent více odpovědí s pozváním na pohovor. Navíc zde byla také velmi signifikantní selekce dobrých a špatných životopisů. Potenciální uchazeči s dobrým CV dostali téměř vždy pozvání na pracovní pohovor a ti se špatným CV toto pozvání nedostali skoro nikdy. Nutno podotknout, že Afroameričané tato pozvání na pohovory nedostali také skoro nikdy, ať už měli dobré nebo špatné CV. Dle uskutečněného experimentu se dá soudit, že Afroameričané nemají motivaci k investicím do svého vzdělání a praxe, protože návratnost vynaložených prostředků je velmi malá (ve srovnání s bělošským obyvatelstvem) a tato investice se nevyplácí.

³ Zahrnuje pozice zákaznického servisu po telefonu i pozice s přímým kontaktem (face to face) se zákazníkem.

Dalším z experimentů na téma rasové nebo etnické diskriminace na trhu práce je od švédských ekonomů Magnuse Carlssona a Dana Olofa Rootha.

Zkoumali (Carlsson; Rooth 2007) statistiky na trhu práce mezi lety 2005 a 2006. Zjistili, že zejména u přistěhovalců je míra nezaměstnanosti na švédském trhu práce velmi vysoká. Ještě vyšší potom byla u lidí přistěhovaných do Švédska z neevropských, především arabských zemí. Když však porovnávali platy zaměstnanců, ať už švédského původu nebo zaměstnanců původem z cizích zemí, nenašli téměř žádné příjmové rozdíly. Jedním z možných vysvětlení byla tedy etnická diskriminace na trhu práce. Zorganizovali proto experiment, kde jednomu zaměstnavateli, na jeden inzerát poptávky po práci, poslali vždy dva životopisy. Obě odesílaná CV byla téměř stejná, s rozdílnými jmény potenciálních uchazečů o danou pozici. Jedno jméno bylo vždy typicky švédské a jméno v druhém odesílaném CV bylo arabského původu.

Mezi lety 2005 a 2006 odeslali Rooth s Carlssonem odpovědi na 1614 reálných inzerátů a poptávek po práci. Celkem se jim vrátilo 527 odpovědí od potenciálních zaměstnavatelů. Návratnost byla tedy jedna třetina, v 29% byli diskriminováni uchazeči s arabskými jmény. Dále bylo vyzorováno, že jsou diskriminováni především uchazeči v takových odvětvích, kde není potřeba nějakého vyššího vzdělání (např. různé manuální, např. uklízeč práce aj.).

Obdobný experiment s odesíláním falešných životopisů tentokrát na francouzském trhu práce předvedli Duguet a Petit (2005). Ve výzkumu se zabývali diskriminací podle pohlaví a analyzovali vliv věku a plodnosti ženy na trhu práce. Odpovídali na nabídky práce a odesílali na jednu pracovní nabídku vždy jeden mužský a jeden ženský životopis (životopisy se tedy lišily pouze pohlavím uchazečů). Měli tři typy uchazečů: a) 25 let, svobodný a bezdětný; b) 37 let, svobodný a bezdětný; c) 37 let, v manželství, 3 děti. Výkonnostní faktory hrající roli při výkonu povolání byly shodné. Zjistili, že bezdětné, svobodné ženy ve věku 25 lety mají menší šance na trhu práce než jejich mužské protějšky. Bezdětné, sedmatřicetileté a svobodné ženy mají u zaměstnavatelů zhruba stejný nebo o trochu větší úspěch jako muži se stejnými demografickými vlastnostmi. Naopak ženatí muži se třemi dětmi ve věku 37 let mají daleko méně pozvání na pohovor než ženy se stejnými parametry. Zaměstnavatelé dle tohoto experimentu nechtějí nést náklady spojené s mateřstvím ženy, pravděpodobně se tedy jedná o náklady na držení a dočasné obsazení pracovního místa v době mateřské dovolené a ztrátu pro firmu specifického lidského kapitálu (Duguet; Petit 2005).

3. ROMOVÉ v ČR

3.1. Dostupné statistiky o romském obyvatelstvu

Statistiky a data o romské komunitě jsou velmi nepřesné. V České republice není povinné svou národnost jakkoliv zveřejňovat nebo uvádět. Od devadesátých let se statistiky o romském obyvatelstvu nevedou (Balabánová 1999). V roce 1989 bylo v ČR evidováno téměř 150 tisíc Romů, nicméně při prvním polistopadovém sčítání v roce 1991 se k romské národnosti přihlásilo pouze necelých 33000 občanů (Český statistický úřad 2007)⁴.

V České republice se podle posledního sčítání v roce 2011 k romské národnosti hlásí pouze 5199 Romů (Český statistický úřad 2011)⁵, v minulém sčítání roku 2001 jich bylo více než dvojnásobek⁶ (Český statistický úřad 2001)⁷. Odhady však hovoří o více než čtvrt milionu Romů v ČR, někdy se dokonce mluví až o čtyřech stech tisících (viz vláda ČR 2006)⁸. Až čtvrtina romské populace žije v severních Čechách a další pětina Romů na severní Moravě (Navrátil 2003).

Následující graf ukazuje stav populace ČR přihlášené k romské národnosti před rokem 1989 a dále po desetiletích v jednotlivých sčítáních statistického úřadu. Poslední sloupec je průměr čísel, která odhadují aktuální stav celé romské populace v České republice.⁹

---

⁴ Dostupné online z <http://www.czso.cz>, [cit. 2012-04-17].

⁵ Dostupné online z <http://www.czso.cz>, [cit. 2012-05-23].

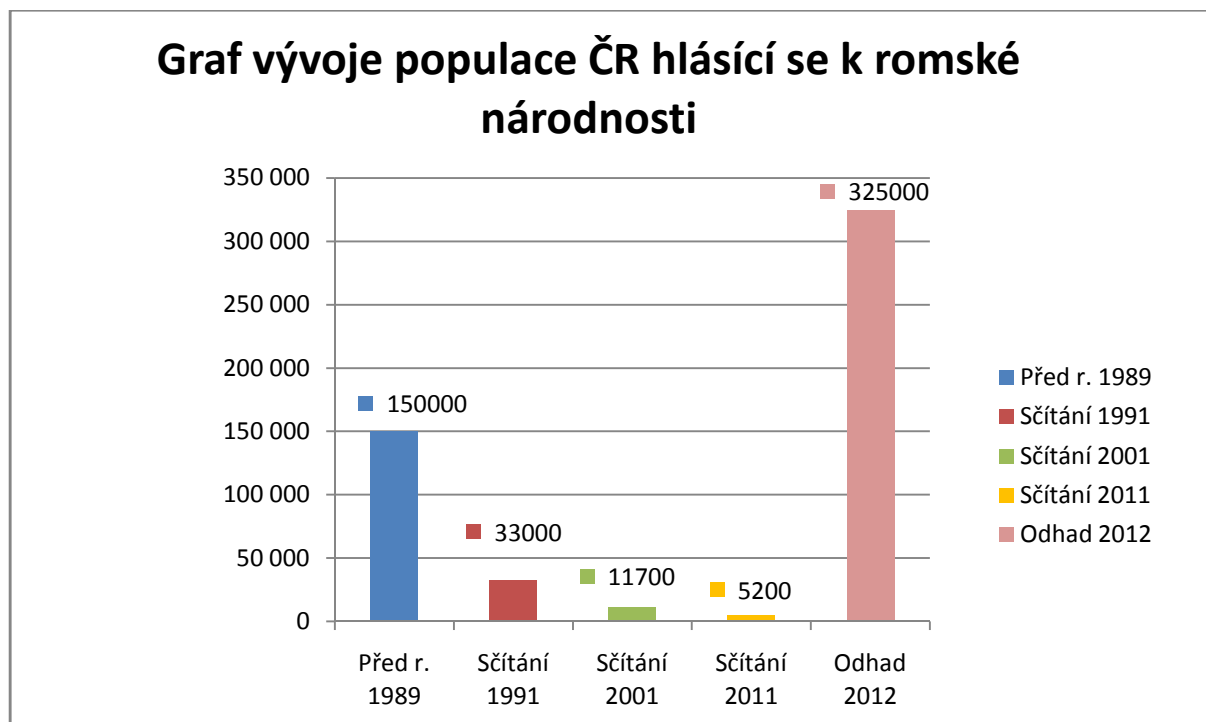
⁶ Což je méně lidí než se v ČR hlásí k rytířům Jedi ze slavné sci-fi sagy Hvězdných válek - Dostupné online z <http://zpravy.ihned.cz/>, [cit. 2012-03-10].

⁷ Dostupné online: <http://www.scitani.cz>, [cit. 2012-04-15].

⁸ Dostupné online: <http://www.vlada.cz>, [cit. 2012-04-28].

⁹ Zaokrouhleno na celá čísla.

Graf č. 1: Graf vývoje populace ČR hlásící se k romské národnosti

Zdroj: Český statistický úřad, Vláda ČR

3.2. Kultura

Jak píše Říčan (1998) o romské kultuře, dávným kulturním symbolem pro toto etnikum je kočovný život, dodnes mají některé klany ve svém erbu kolo od vozu. Romové přišli na naše území ze Slovenska a začali obydlovat okraje měst, kde vznikaly první romské osady. V současné době bydlí někteří Romové v klasických bytech panelových domů, většinou na tzv. romských sídlištích. Pokud mluvíme o bydlení, je nutné zmínit i vybydlování – masivní devastace bytu či domu.¹⁰

Typická romská rodina je velmi velká (obvykle větší než rodina majority), soudržná a plná vřelosti k dětem. Udržuje si patriarchální ráz, otec je zde tedy hlavou rodiny, přičemž v tradičních rodinách mu je tolerováno jak bití manželky, tak i cizoložství (součást romské

¹⁰ Romové dokáží ve velice krátkém časovém úseku totálně zničit své obydlí natolik, že je nutná kompletní oprava. Někdy má toto vybydlování a ničení účel čistě obchodní - chtějí vše rozprodat a zpeněžit. Jindy jde o typicky účelovou devastaci, kdy například cíleně ničí poštovní schránky, aby znesnadnili doručování účtů, soudních zásilek, policejních oznámení, atd.

kultury). Na druhou stranu musí všechny své vydělané nebo jinak získané peníze odevzdat ženě, která s nimi hospodaří (Říčan 1998).

V následujícím úryvku lze vidět markantní rozdíl v mateřství, výchově a bytí romských a neromských potomků.

"Zatímco česká matka kojí děťátko podle toho, jak jí to předepíše lékař, přesně po třech nebo čtyřech hodinách, romská matka mu dá napít, kdy má hlad. A kojí ho do dvou do tří let. Kluk už čtá mičudu, ale přijde se ještě k mámě posilovat.

Dítě neustále někdo nosí, někdo si s ním hraje, někdo se ho dotýká, někdo na ně mluví, někdo mu zpívá, někdo s ním tancuje, a dítě v půlroce sedí, když mu je tři čtvrtě roku, chodí, a v roce mluví. Nikdy není samo a cítí, že je milované.

České dítě vstává, když ho rodiče vysypou z postele, třebaže se mu chce ještě spát. Musí jíst v přesnou hodinu, i když nemá hlad, a když má hlad, musí počkat... České musí jít tam, kam mu rodiče přikážou, i když se mu nechce. Romské dítě jí, když má hlad, vstává, když se probudí a jde spát, když je ospalé. Třeba o půlnoci. Nemusí být ve střehu, napjaté, aby něco neudělalo špatně." (Demeter 1993, s. 110-113)

3.3.Kriminalita

Kriminalita je v romské populaci vážný problém. Podle studie Vlády ČR (1997) se dvacet až třicet procent ekonomicky aktivních Romů (ve věku 15 – 64 let) živí nelegálně - to znamená převážně majetková trestná činnost, prostituce, překupnictví nebo lichva. Výsledky studie z Teplic ukazují, že z celkového počtu obyvatel města je 7% romské populace a páchá však 60% všech majetkových trestných činů a 80% všech loupežných přepadení (Zpráva/97 vlády ČR 1997).^{11 12}

Podobně na tom jsou i romské děti. Jejich kriminalita je několikanásobně vyšší než kriminalita jejich vrstevníků z neromských rodin. Jak píše Navrátil (2003) a Říčan (1998), diagnostické ústavy a jiná nápravná zařízení, kam se umísťují mladiství delikventi, jsou z většiny obsazené mladými Romy. Stejně na tom jsou i věznice pro dospělé, které jsou zaplněny romskou populací z více než 60%. Někteří Romové žijí v komunitách, kde vše

---

¹¹ Dostupné online z <http://www.vlada.cz>, [cit. 2012-03-30].

¹² Tzv. Bratinkova zpráva.

náleží všem. Pokud by Rom pracoval legálně, vydělával dlouhou dobu na nějaký statek, o který by se po koupi musel dělit s celou rodinou nebo ghettem, pravděpodobně raději upřednostní rychlejší nelegální cestu. Sdílené vlastnictví patrně vede k opadání motivace pracovat a může vést k tragédii obecní pastviny při spotřebě.

Spáchá-li Rom trestný čin, je pro něj dle Říčana (1998) v porovnání s neromem obtížnější uniknout odhalení.¹³

3.4. Vzdělávání

Vzdělávací zařízení, školy, školky, učiliště, ale i úřady a další státní instituce jsou Romy vnímány jako neromské, gádži¹⁴ vytvořené nutné zlo a již od útlého věku je v romských dětech k těmto institucím budována nedůvěra. Bez podpory rodičů nemá dle Jakoubka a Budilové (2008) kantor prakticky šanci Romy cokoliv naučit (Jakoubek; Budilová 2008).

"Při výzkumu agresivity na školách, pro který jsme vybírali třídy s romskými i neromskými žáky, jsme narázeli na problém: Učitelé se nám u romských dětí zdráhali poskytnout posudky o pili, oblíbenosti atd. s odůvodněním, že kdyby se o tom romští rodiče dozvěděli, mohli by nepříjemně protestovat." (Říčan 1998, s. 109)

Romové, dle Říčana (1998), téměř vůbec nepoptávají a neoceňují roli vzdělání ve svém životě. Nebo vzdělání alespoň oceňují méně než většinové české obyvatelstvo. Jako kočovný kmen vzdělání nepotřebovali, za éry komunismu si každý vydělal více jako nevzdělaný řemeslník a v současnosti se naučili využívat sociální systém České republiky (Vláda ČR 2004)¹⁵.

V instituci školy vidí romští rodiče dokonce nebezpečí, protože by jim tato vzdělávací instituce mohla děti odcizit – což vzdáleně připomíná fenomén z prostředí amerických menšin - tzv. *acting white*. Acting white fenomén je spojen s Afroameričany a jejich kulturou. Prakticky je v USA tento termín používán mezi černochoy a jsou jím označováni ti, kteří

---

¹³ Vinou nedostatečného vzdělání se Rom nedokáže dobře orientovat v trestním řízení a ve společnosti obecně, také nedostatek peněz mu brání v tom, aby si najal dobrého advokáta.

¹⁴ Slovo z romštiny, označuje osobu jiného než romského původu.

¹⁵ Dostupné online z <http://www.vlada.cz>, [cit. 2012-04-16].

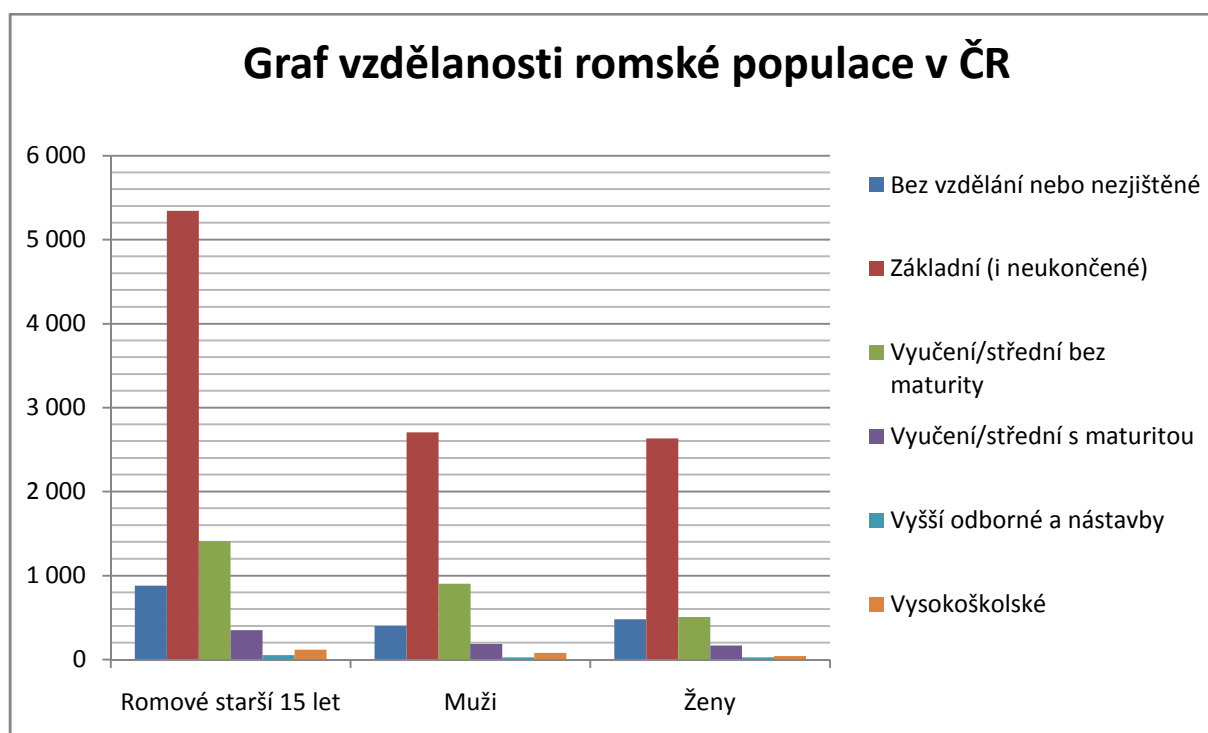

„zradí“ svoji kulturu a začnou se chovat podle typických bělošských zvyků. Například mají lepší výsledky ve škole, hrají bělošské sporty, mluví spisovně nebo disponují více penězi. Okolí člověka označeného jako *acting white* si myslí, že jedinec ze sebe dělá něco, co není (Johnson 2007).

Některé romské děti jsou dle Říčana (1998) dokonce posílány do škol za účelem dělat pedagogům co největší nepříjemnosti nebo nejsou posílány do školy vůbec. Rodiče chtějí dosáhnout stavu, aby bylo jejich dítě uznáno za nevzdělavatelné a rodina by poté dostávala vyšší dávky od státu.

Následující graf ukazuje poslední dostupná data o vzdělání Romů ze Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001. Vidíme, že naprostá většina romské populace, (těch, kteří se k ní hlásí), má pouze základní nebo neukončené vzdělání – necelých 5400 Romů. Také 880 Romů je úplně bez vzdělání, z toho 206 vzdělání neuvedlo (Český statistický úřad 2001)¹⁶.

Graf č. 2: Graf vzdělanosti romské populace v ČR

Zdroj: Český statistický úřad 2001¹⁷

To, co považují Romové za přednosti svých obyčejů, je pro dítě přítěží ve školství. Podle Říčana (1998) je dítě často nuceno žít v přeplněných a nevětraných místnostech, má

¹⁶ Dostupné online z <http://www.scitani.cz>, [cit. 2012-04-15].

¹⁷ Dostupné online: <http://www.scitani.cz>, [cit. 2012-04-15].

nepravidelnou stravu i spaní. Také procento mladých Romů, kteří absolvují mateřskou školu, je velmi mizivé. Prakticky nemají průpravu z předškolního věku – nemají zkušenosti s kreslením a dalšími pracovními činnostmi, s prohlížením knih nebo s hračkami. Z psychologických testů, včetně testu měřícího inteligenční kvocient, které zjišťují připravenost dítěte pro školní docházku, vycházejí romští předškoláci daleko hůře než děti neromského původu.

Romské děti v průběhu let získaly ke školní docházce naprostý odpor, nemají zájem se učit, protože jim to podle nich v budoucnu téměř nic nepřinese (viz str. 5, laboratorní experiment, který prokazuje statistickou diskriminaci od Fryera, Goereea a Holta).¹⁸ Mají preferenci jít pracovat brzy, aby jim neutíkala ušlá mzda. Pokud by Rom vystudoval a pobíral kvůli tomu vyšší mzdu, bude stejně větší část mzdy utracena za komunitu, ve které žije, je tedy silně demotivován.

Problémem ve vzdělávání Romů je také jazyková bariéra. Romské děti neumějí dobře český jazyk, který je stěžejní pro studium na základních školách v České republice.

Basil Bernstein, britský sociolog a jazykovědec vyvinul teorii jazykových kódů. Ve svém výzkumu porovnával jazykové schopnosti anglického obyvatelstva z různých sociálních vrstev. Zjistil, že příslušníci nižších, méně majetných sociálních vrstev nemají rozvinutý svůj jazykový kód a jejich dovednost ovládat jazyk je velmi malá. Romové, kteří žijí v 90% na hranici chudoby, a tedy patří k nejnižším sociálním skupinám, předávají svým dalším generacím velmi omezený jazykový kód (Průcha 1997).

3.5.(Ne)efektivní sociální systém v ČR a kruh romské chudoby

Jak píše Navrátil (2003), nezaměstnanost Romů v některých regionech dosahuje až 90% - např. na Ostravsku. Romové si snadno zvykají na ‚bezpracně‘ vydělané peníze, které dostávají od státu. Tyto peníze v podobě dávek se odvíjí od mnoha faktorů – od počtu dětí v určitém věku, počtu členů domácnosti, nemoci, invalidity, atp. (Vláda ČR 2004)¹⁹.

Získané prostředky jsou Romy vynakládány v lepších případech opravdu na bydlení a živobytí, v těch horších za alkohol a hazard. Situace neefektivního vyplacení dávek byla

---

¹⁸ Náklady na vzdělání jsou podle nich větší než výnosy z něj.

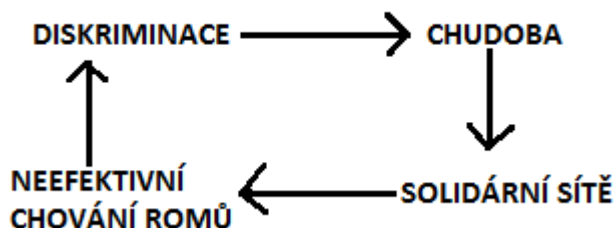
¹⁹ Dostupné online z <http://www.vlada.cz>, [cit. 2012-04-16].

řešena v roce 2007, kdy byly místo peněz vypláceny kupony na jídlo – tzv. stravenky. V mnoha případech se adresáti dávek odhlásili z pobírání podpory a začali pracovat. Nicméně i tento způsob vyplácení podpory vedl k tomu, že někteří lidé prodávali tyto poukázky pod cenou, aby získali hotovost (Koníček 2007)²⁰.

Sociální sítě v České republice jsou podle Jakoubka a Hirta (2004) neefektivní. Štědré sociální podpory na bydlení a živobytí, podpory v nezaměstnanosti, aj., vedou k tomu, že Romové žijí stále v chudobě, nejsou motivováni pracovat ani se vzdělávat, pracovat legálně (Jakoubek; Hirt 2004).

Jde o variaci vězňova dilematu, kdy je pro všechny výhodnější nepracovat, neučit se, krást, protože jsou tu nemalé transakční náklady na vyloučení černých pasažérů (těch co se nevzdělávají, nepracují).

Jakoubek s Hirtem (2004) uvádí, že naakumulování úspor není u Romů téměř možné, protože je kvůli (statistické) diskriminaci nikdo nezaměstnává. Z důvodu nezaměstnanosti zůstávají chudými a začínají se chovat neefektivně (Romano Vod' i 2009)²¹.

3.6. Mezinárodní výzkumy a studie zabývající se Romy

Sociolog Marlene Sway (1984) zkoumal bytí Romů v Americe, především v Kalifornii (Los Angeles), také v Jugoslávii a na Britských ostrovech. Sway (1984) se vmísil do losangeleské romské komunity, kde si získal přízeň tamního romského barona.

Dle Swaye není kočovnost Romů spojená s touhou po cestování nebo s obavou před usazením na jednom místě. Romové se po celý život přesunují z místa na místo, aby mohli plně využívat nevyčerpaných volných zdrojů na nových neobjevených trzích tam, kde ještě nebydli. Romský kočovný život je agresivní formou tržního chování, při níž dochází k tragédiím obecních pastvin.

²⁰ Dostupné online z <http://www.denik.cz> [cit. 2012-05-03].

²¹ Dostupné online z <http://www.romea.cz> [cit. 2012-03-17].

Sway (1984) dále vyzoroval, že způsoby využívání volných zdrojů Romy mohou být pro ostatní skupiny lidí potupné. Romové jsou ochotni ujmout se (pro ostatní) ponižující práce (popelář) jen kvůli tomu, aby mohli zužitkovat volně dostupné zdroje z práce plynoucí. Tento volný materiál je pro ostatní obyvatelstvo nepotřebný, proto ho i vyhazují, ale Romové mají absolutní výhodu v dovednosti ‚udělat něco z ničeho‘, proto tyto volné statky zužitkují.

Romové se po celý život snaží o kvalifikovanost sebe samých pro sociální dávky. Tuto snahu nevnímají jako ponižování se, naopak to pro ně znamená přelstění neromů. V komunitách, ve kterých Romové žijí, nemají striktně rozdělena povolání na ženská (např. věštění z ruky) a mužská (nákup a prodej automobilů). Pokud se jedno z povolání vyplácí více než druhé, celá rodina se semkne a pracuje jako jedna ekonomická jednotka na tom samém. To dle Swaye (1984) platí i pro děti a starce, protože každý člen dané romské komunity se musí podílet na finančním zabezpečování bez ohledu na svůj věk.

V roce 2002 provedli Ana Revenga, Dena Ringold a William Martin Tracy výzkum ve východní Evropě. Analyzovali výši romských příjmů, romské edukativní strategie a motivace ke vzdělání u romských domácností na území Maďarska, Bulharska a Rumunska. Dospěli k závěrům, že romští občané s nižším (základním a středoškolským) vzděláním jsou oceňováni daleko méně než pracovníci neromského původu. Naopak Romové s vysokoškolským vzděláním dosahují daleko většího nárůstu příjmů než příslušníci majority.

Dále zjistili, že i přes výše uvedené poznatky Romové na vzdělání ve většině případů rezignují, protože pro střední vzdělání nejsou dostatečně motivováni a pro vzdělání vyššího typu jim ve většině případů chybí finanční prostředky nebo schopnosti. Celá tato rezignace a demotivace ke studiu je navíc snášena i ze strany příslušných úřadů, jimiž je tolerována nedostatečná školní docházka, což na druhé straně vyhovuje také romským rodičům, kteří se nemusí bát kvůli tomuto prohřešku ztráty sociálních příspěvků (Revena; Ringold; Tracy 2002).

3.7. Vztah většinového obyvatelstva a Romů

Romy žijící v České republice můžeme brát jako sociálně vyloučenou skupinu. Indikátory pro sociální vyloučení jsou dle Navrátila (2003) zejména:

- a) omezený přístup na trh práce
- b) chudoba a nízký příjem

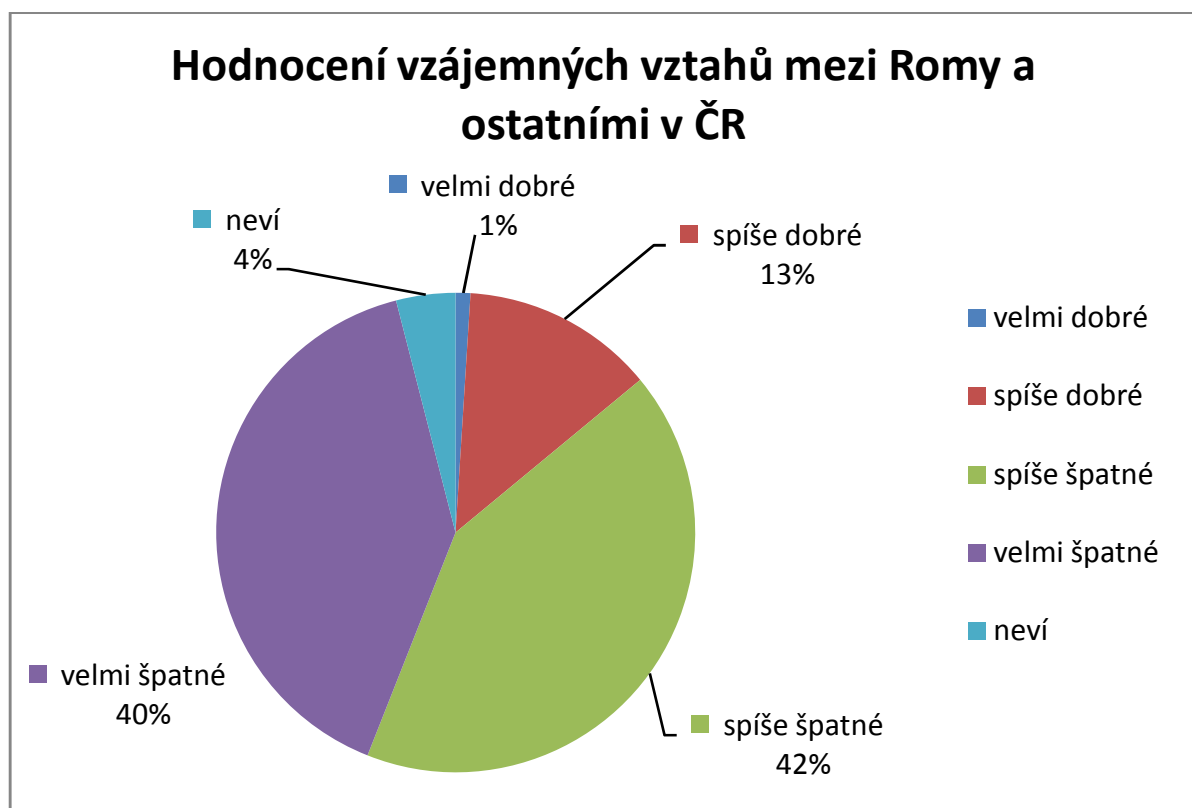
c) vyloučení ze služeb

d) bydlení a život v kontextu lokality

Tato část bude zaměřena právě na bydlení, sousedské vztahy a život v kontextu lokality. O předchozích indikátorech jsem se zmiňoval již dříve. Soužití Romů s ostatní populací bývá charakterizováno jako problematické. Častým jevem je špatné užívání bytů, neplacení nájmů, agresivita jejich dětí, neochota se vzdělávat a pracovat, zneužívání sociálních dávek atp. Právě tyto problémy v soužití s Romy mnohdy přerůstají do xenofobie a rasismu. Majitelé bytů odmítají pronajmávat byty Romům a diskriminují je. Pokud se i tak rozhodnou jim byt pronajmout, je to nejčastěji na dobu určitou. Mnohdy se bouří i ostatní nájemníci – sepisují petice, či jiným způsobem protestují proti společnému soužití s Romy (Romano Vod'í 2010)²².

Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) se zabývalo problematikou vzájemného soužití majority a romské minority. Celkový sber dat čítal 1048 respondentů.

Graf č. 3: Hodnocení vzájemných vztahů mezi Romy a ostatními v ČR

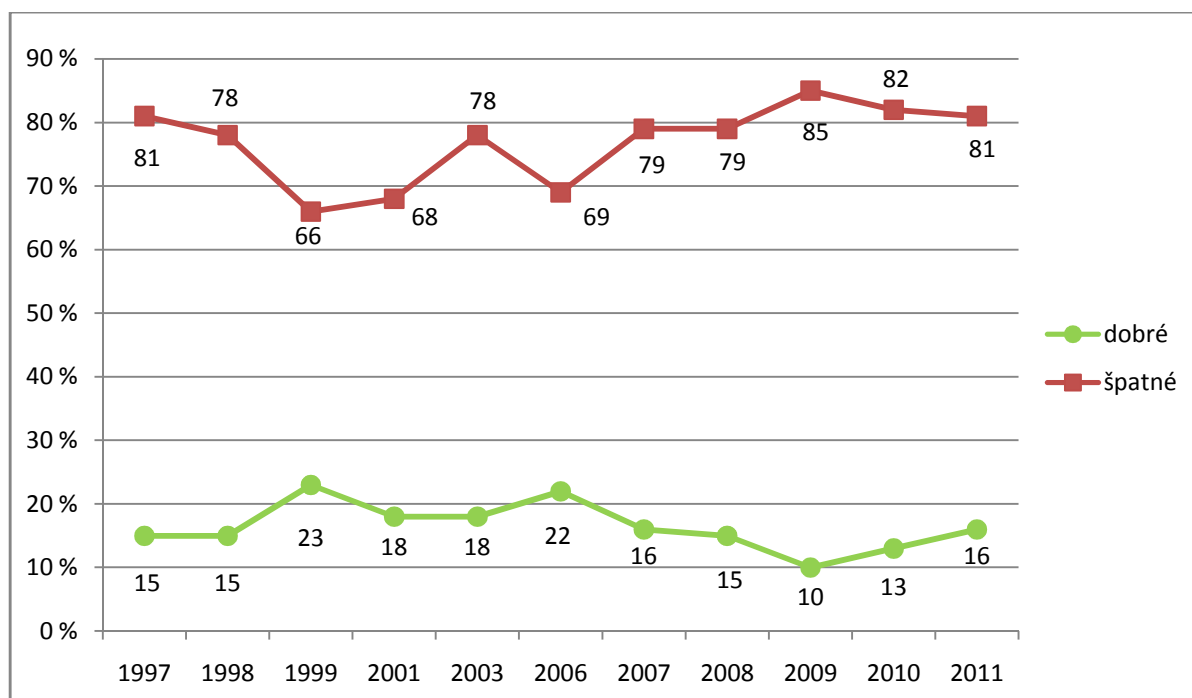
Zdroj: Centrum pro výzkum veřejného mínění 2012

²² Dostupné online z <http://www.romea.cz> [cit. 2012-05-10].

Graf ukazuje odpovědi české veřejnosti na otázku „Jak celkově hodnotíte soužití rómské a nerómské populace v České republice? Jako velmi dobré, spíše dobré, spíše špatné, velmi špatné?“ (CVVM 2012)²³

Přes 80% dotázaných se domnívá, že vztahy s Romy jsou špatné. Zhruba polovina si myslí, že velmi špatné a druhá polovina je označuje za spíše špatné. Jak ukazuje druhý graf, který zachycuje vývoj vztahů mezi Romy a širší veřejností za posledních 15 let (taktéž CVVM 2012)²⁴, tak vztahy byly téměř vždy takto napjaté. „Položka ‚dobré‘ představuje součet odpovědí ‚velmi dobré‘ a ‚spíše dobré‘ a položka ‚špatné‘ součet odpovědí ‚spíše špatné‘ a ‚velmi špatné‘.

Graf č. 4: Soužití romské a nerómské populace v ČR

Zdroj: Centrum pro výzkum veřejného mínění 2012

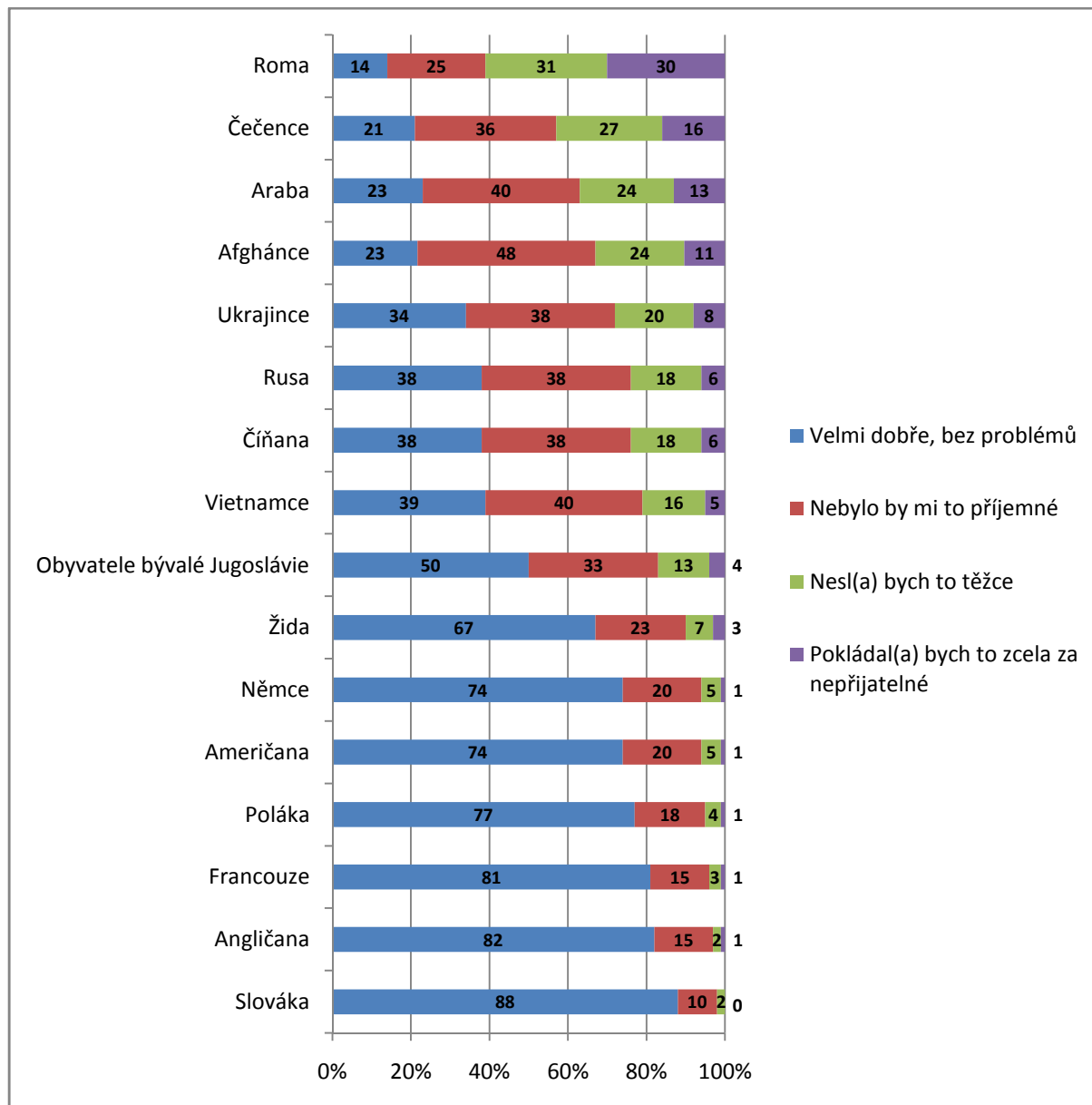
Sousedské vztahy zkoumalo v roce 2011 Středisko empirických výzkumů (STEM). Tento výzkum se uskutečnil na přelomu března a dubna, celkem se ho zúčastnilo 1286 respondentů starších osmnácti let. STEM (2011)²⁵ se ptalo na otázku „Jak byste nesl(a), kdyby jste měl(a) za souseda:“

²³ Dostupné online z <http://www.cvvm.cas.cz> [cit. 2012-05-16].

²⁴ Dostupné online z <http://www.cvvm.cas.cz> [cit. 2012-05-16].

²⁵ Dostupné online z <http://www.stem.cz/> [cit. 2012-05-16].

Graf č. 5: Sousedské vztahy

Zdroj: Středisko empirických výzkumů 2011

Z průzkumu vyplývá, že Češi mají vůbec největší odstup od Romů, skoro třetina dotázaných považuje soužití s nimi za nepřijatelné a pouze čtrnácti procentům by to nevadilo.

4. DATA a VLASTNÍ ŠETŘENÍ

V tomto oddíle budou vysvětleny metody sběru dat, přiblíženi respondenti, budou představeny výsledky. Obě šetření probíhala od února, respektive dubna, do května roku

2012. Data byla v prvním případě získána experimentální cestou a dotazníkovým šetřením v případě druhém. Oba výzkumy byly zaměřené na diskriminaci romského etnika na českém trhu práce. Zatímco první výzkum tuto diskriminaci dokazoval, druhý výzkum zkoumal chování zaměstnavatelů při styku s Romem a romským životopisem a také analyzoval příčiny této diskriminace.

4.1.Šetření 1 – odesílání falešných životopisů na nabídky práce

4.1.1. Představení experimentu

Experiment chtěl dokázat diskriminaci romských uchazečů na trhu práce v České republice. Testovaná hypotéza tvrdí, že Romové jsou diskriminováni při výběrových řízeních na základě svého typického romského jména v životopisu. Sběr dat byl prováděn odesláním fiktivních životopisů na faktické nabídky pracovních pozic. Data byla získána z odpovědí potenciálních zaměstnavatelů.

4.1.2. Podoba životopisů

Bylo vytvořeno deset životopisů (CV), kdy vždy jeden životopis měl typické romské jméno a k němu do páru byl vytvořen další životopis s typickým českým jménem. Celkem tedy pět párů životopisů, jeden pár byl vždy odeslán na jednu nabídku pracovní pozice. Jako jména a příjmení byla použita nejfrekventovanější jména a příjmení v České republice (viz Český statistický úřad 2010)²⁶. Všechny ostatní faktory v párovaných CV, které by mohly ovlivňovat úsudky personalistů, byly nastaveny podobně tak, aby uchazeč nemohl být na základě jejich rozdílnosti diskriminován (upřednostňován). Jedná se například o vzdělání, dosavadní praxi, dojezdovou vzdálenost do práce, rodinný stav, děti, věk, atd.²⁷

Pro romské uchazeče byla vybrána následující jména: Demeter Lakatoš, Fero Bendig, Dežo Farkaš, Imrich Červeňák, Ištván Gadžik. Pro ty neromské to jsou: Jiří Dvořák, Tomáš Svoboda, Petr Novotný, Jan Procházka a Martin Novák. Životopisy jsou součástí přílohy této

---

²⁶ Dostupné online z <http://www.czso.cz/> [cit. 2012-03-10].

²⁷ Předpokládal jsem, že zde nedocházelo k diskriminaci např. na základě rozdílných středních škol, ačkoliv se nachází například v jiných městech, tak zaměřením i výstupním hodnocením jsou zcela totožné. Stejný předpoklad platí i u místa bydliště a i u dalších faktorů, které nijak neovlivňují výkonnostní stránku uchazeče.

práce.

Trvalé bydliště uchazečů, respektive jejich adresa uvedená v CV byla zjištěna přes server mapy.cz a bylo ověřeno, že na této adrese se opravdu nachází obytná nemovitost. Všem potenciálním uchazečům o práci byla zřízena jejich emailová adresa, ze které se posílali odpovědi na nabízené pozice (pokud se neposílali přímo přes webový formulář, do kterého se uchazečova emailová adresa uvedla). Zároveň bylo ověřeno, že všechny školy a další vzdělávací instituce, které uchazeči absolvovali a měli je tedy uvedené ve svých životopisech, existují. Totéž platí i pro dosavadní praxi všech uchazečů, která je uvedená v jejich CV.

4.1.3. Odesílání životopisů a sběr dat

Každý pár životopisů měl svým obsahem a zaměřením uchazečů předurčeno, na který typ inzerátů se bude odesílat. Například CV Bendiga a Svobody se odesílaly především na administrativní kancelářské práce. Lakatošův a Dvořákův životopis byl odeslán především na manuální práce a práce v restauračních zařízeních atd.

Tabulka č. 4: Struktura životopisů

Jméno	Rok narození	Rodinný stav	Vzdělání	Praxe (místa/roky)
Demeter Lakatoš	1983	Ženatý	VL ²⁸ - kuchař	3 místa za 8 let
Jiří Dvořák	1983	Ženatý	VL - kuchař	3 místa za 8 let
Fero Bendig	1971	Ženatý, 2 děti	VOŠ	3 místa za 18 let
Tomáš Svoboda	1971	Ženatý, 2 děti	VOŠ	3 místa za 18 let
Dežo Farkaš	1965	Rozvedený	VL - mechanik	3 místa za 28 let
Petr Novotný	1965	Rozvedený	VL - mechanik	3 místa za 28 let
Imrich Červeňák	1990	Svobodný	SŠ s matur.	0
Jan Procházka	1990	Svobodný	SŠ s matur.	0
Ištván Gadžik	1957	Ženatý, 4 děti	SŠ bez matur.	7 míst
Martin Novák	1957	Ženatý, 4 děti	SŠ bez matur.	7 míst

Zdroj: Vlastní zpracování

V období od února 2012 do května 2012 bylo celkem odpovězeno na 258 nabídek práce. Bylo k tomu využíváno především online inzertních serverů, mj. jobs.cz, prace.cz,

²⁸ Výuční list.

annonce.cz, sprace.cz, atd. Dál byly využívány webové inzertní portály měst, odkud potenciální uchazeči pocházeli.

V součtu jsem odeslal 516 životopisů na 258 pracovních nabídek. Na jeden inzerát se odeslaly vždy dva životopisy, romský a neromský, s odstupem jednoho až dvou dnů. CV se neodesílala v jeden den, aby potenciální zaměstnavatel nepojal podezření, že se mu hlásí dva uchazeči s velmi podobně strukturovaným životopisem, pouze s jiným jménem.

Diskriminace byla měřena na základě určitých odpovědí zaměstnavatelů. Docházelo k ní:

a) když romskému uchazeči nebylo odpovězeno vůbec a neromskému odpověděli kladně.

b) když romskému uchazeči bylo odpovězeno záporně a neromskému odpověděli kladně.

Naopak za diskriminaci romské menšiny nebylo považováno, když došlo k situacím, že zaměstnavatel:

c) neodpověděl ani jednomu uchazeči (není započítáno v návratnosti).

d) odpověděl oběma uchazečům kladně nebo odpověděl oběma uchazečům záporně.

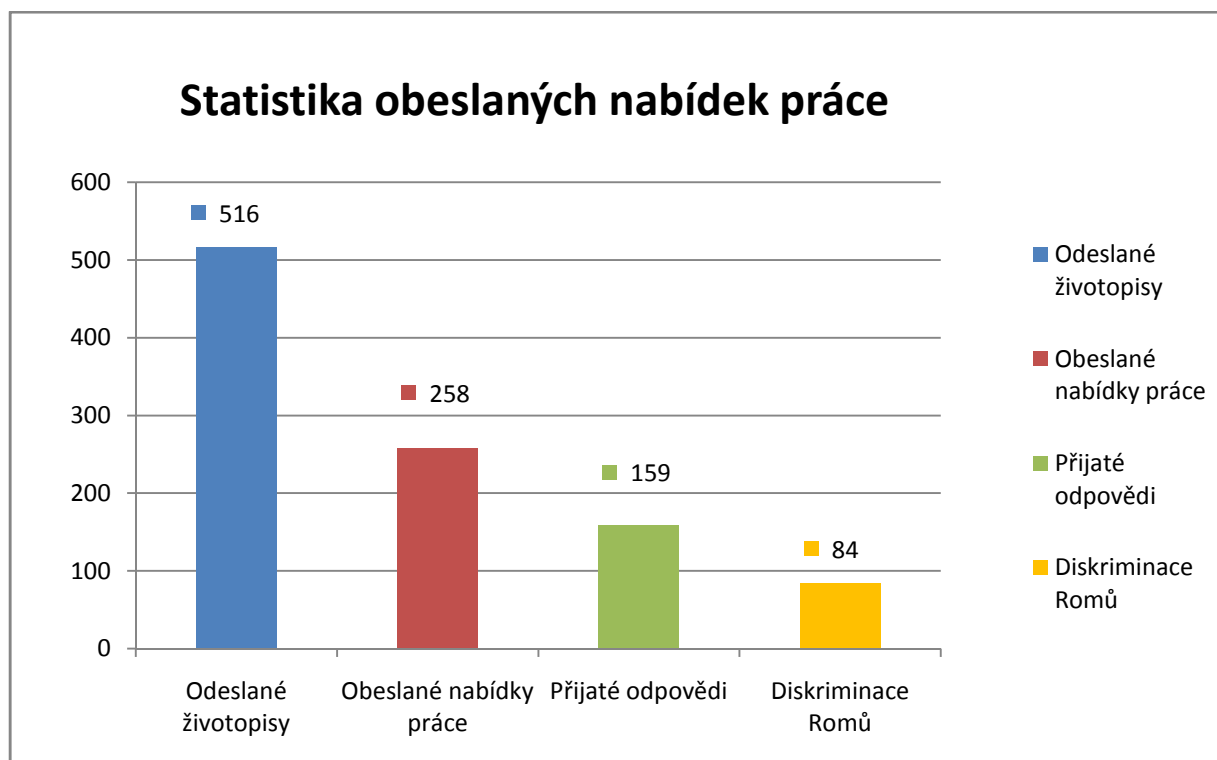
e) romskému uchazeči odpověděl kladně a neromskému záporně.

f) romskému uchazeči bylo odpovězeno kladně a neromskému nebylo odpovězeno vůbec (pozitivní diskriminace).

g) romskému uchazeči nebylo odpovězeno vůbec a neromskému odpověděli záporně.

Ze všech 258 obeslaných potenciálních zaměstnavatelů zpět odpovědělo 159 z nich a pozvalo uchazeče na pohovor (do dalšího kola výběrového řízení). To představuje návratnost odpovědí okolo 62%. Z celkového počtu všech došlých odpovědí bylo 84 romských životopisů diskriminováno, tedy 53% uchazečů bylo odmítnuto na základě romského jména v jejich CV.

Graf č. 6: Statistika obeslaných nabídek práce

Zdroj: Vlastní zpracování

Z 84 diskriminovaných životopisů bylo 68 z nich diskriminováno způsobem popsáním v bodě a), tedy romskému uchazeči nebylo na zaslané CV vůbec odpovězeno. U zbytku, šestnácti uchazečů, byla zaznamenána diskriminace popsaná v bodě b), uchazečům byla napsána rozdílná konečná stanoviska. Nejvíce byli diskriminováni uchazeči o pozice, jejichž životopisy byly odesílány na práci vyžadující zvýšený přímý kontakt s dalšími lidmi – pohostinství, hotelnictví, kancelářské práce, atd. Naopak u manuálních prací jako například skladník, práce na výrobní lince, stavební práce, aj., byla diskriminace uchazečů rozesílajících CV na tento typ pozic daleko menší (viz tabulka č. 6).

Pouze v jediném případě jsem zaznamenal pozitivní diskriminaci, tedy, že byl diskriminován příslušník majority. V několika případech byl neromský uchazeč pozván na pohovor a uchazeči s romským životopisem bylo napsáno, že je pozice již obsazena. V jedné odpovědi pro Roma bylo napsané poděkování a vyjádřené uznání, že chce jít pracovat. Asi nejkurióznější situace nastala v případě, kdy se pracovník personálního oddělení agentury hledající hostesky a promotéry přímo zeptal, jestli je uchazeč Rom.

4.1.4. Statistické vyhodnocení dat prvního šetření

Jednotlivé typy pozic, na které uchazeči odesílali své životopisy, jsem dále rozdělil do dvou skupin – na pozice se zvýšenou nebo sníženou pravděpodobností dalšího styku s lidmi. Pozice uchazečů na řádcích 1., 2. a 4. byly označeny právě jako ty se zvýšenou pravděpodobností styku s dalšími lidmi (skupina 1). Sníženou pravděpodobností byly označeny pozice aplikantů na řádcích 3. a 5. (skupina 2). Byl proveden dvouvýběrový jednostranný t-test s nerovností rozptylů o střední hodnotě, který zjistil významné rozdíly v diskriminaci u pozic se zvýšenou a sníženou pravděpodobností styku s dalšími lidmi. Průměrná diskriminace romských uchazečů ve skupině 1 byla 59 % a ve skupině 2 byla 36 %.

Tabulka č. 5:

Diskriminace podle typu povolání

	Páry uchazečů	Typy povolání	Obeslané nabídky	Přijaté odpovědi	Abs. četnosti disk. Romů	Rel. četnosti disk. Romů
1.	Lakatoš, Dvořák	Pohostinství	48	30	23	76,67%
2.	Bendig, Svoboda	Administrativa, účtárna, office	69	45	25	48,89%
3.	Farkaš, Novotný	Dělnické, strojírenské pozice	57	37	11	29,73%
4.	Červeňák, Procházka	Finanční poradenství	39	28	15	53,57%
5.	Gadžik, Novák	Ostraha, mechanik, logistika	45	19	8	42,10%

Zdroj: Vlastní zpracování

Poznámka: rozdíly potvrzeny t-testem o střední hodnotě, p-value(t) = 0,000

V tabulce č. 6 jsou uvedeny absolutní četnosti odpovědí zaměstnavatelů na CV podle uvedených kategorií pro romské a neromské uchazeče o zaměstnání. Byl proveden dvouvýběrový jednostranný t-test s nerovností rozptylů o střední hodnotě – s výjimkou kategorie záporných odpovědí jsou rozdíly významné.

Tabulka č. 6: Statistika CV podle odpovědí zaměstnavatelů

	Odesláno	Neodpovězeno	Odp. kladně	Odp. záporně	Diskriminace způsobem a)	Diskriminace způsobem b)
Rom	258	171	24	63	68	16
nerom	258	100	107	51	1 ²⁹	0
p-value(t)		0,000	0,000	0,102	0,000	0,000

Zdroj: Vlastní zpracování

Dále bylo nutno ověřit, jestli se četnosti různých druhů odpovědí navzájem liší u Romů a neromů. Pro statistické vyhodnocení dat jsem zvolil Chí-kvadrát test nezávislosti a definoval jsem hypotézu H_0 : *Rozdělení druhů odpovědí není závislé na tom, zda uchazeč má typicky české nebo typicky romské jméno*. Dále jsem vyjádřil hypotézu $H_1 = non H_0$. Kdyby zaměstnavatelé odpovídali romským i neromským uchazečům podle stejných kritérií, tak by se měl objevovat stejný počet žádných/kladných/záporných odpovědí.³⁰

Tabulka č. 7. - Chí kvadrát test o nezávislosti odpovědí podle etnika I.³¹

Odpověď:	Žádná	Kladná	Záporná	Σ
neromové	100,00	107,00	51,00	258,00
	(135,50)	(65,50)	(57,00)	258,00
Romové	171,00	24,00	63,00	258,00
	(135,50)	(65,50)	(57,00)	258,00
Σ	271,00	131,00	114,00	516,00
$(O_i - E_i)^2/E_i$	9,30	26,29	0,63	72,45
	9,30	26,29	0,63	
$\chi^2 (2, N = 516) = 72,45; p = 0,000$				

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka č. 7: $G = 72,45 > 5,99$

Jak lze vidět z výsledku chí-kvadrát testu nezávislosti tak hodnota $G = 72,45$ je menší než hodnota kvantilu 0,95 chí-kvadrát rozdělení $q_{0,95} = 5,99$ při 2 stupních volnosti. Testové kritérium $G = 72,45$ indikuje zamítnutí nulové hypotézy H_0 . Konečné vyjádření: *rozdělení*

²⁹ Diskriminován způsobem f).

³⁰ Viz teoretické hodnoty v závorkách v tabulce č. 8.

³¹ Teoretické hodnoty jsou v tomto případě průměry absolutních četností jednotlivých kategorií odpovědí u neromů a Romů.

druhů odpovědí je závislé na tom, zda uchazeč má typicky české nebo typicky romské jméno. Dílčí testové kritérium vychází nejvyšší u kladných odpovědí, což značí, že právě v této kategorii nalézáme největší rozdíly, jak předznamenal již výsledky t-testů z tabulky č. 7.

Romové dostávají výrazně méně kladných odpovědí, patrně ve prospěch kategorie žádná odpověď, jelikož u záporných odpovědí významné rozdíly nepozorujeme.

Pro ještě jedno ověření byla formulována hypotéza H_0 : *uchazeči o práci s typicky romským jménem a uchazeči o práci s typicky českým jménem jsou diskriminováni stejně*, která byla testována znovu chí-kvadrát testem nezávislosti na jiných datech. Diskriminační chování jsem již definoval dříve na straně 21. Kdyby zaměstnavatelé odpovídali romským i neromským uchazečům podle stejných kritérií, tak by se v průměru měla (ne)diskriminace objevovat stejně. $H_1 = non H_0$.

Tabulka č. 8: Chí kvadrát test o nezávislosti odpovědí podle etnika II

Odpověď:	Diskriminující	Nediskriminující	Σ
neromové	1,00	257,00	258,00
	(42,50)	(215,50)	258,00
Romové	84,00	174,00	258,00
	(42,50)	(215,50)	258,00
Σ	85,00	431,00	516,00
$(O_i - E_i)^2/E_i$	40,52	7,99	97,03
	40,52	7,99	
$\chi^2 (1, N = 516) = 97,03; p = 0,000$			

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka č. 8: $G = 97,03 > 3,84$

Hodnota testového kritéria $G = 97,03$ je větší než hodnota $q_{0,95} = 3,84$ při jednom stupni volnosti. H_0 je tedy na základě G zamítnuta a platí, že: *uchazeči o práci s typicky romským jménem a uchazeči o práci s typicky českým jménem nejsou diskriminováni stejně.*

Z celého experimentálního šetření je patrná velmi silná diskriminace romských uchazečů. Více než každý druhý romský životopis byl diskriminován pouze na základě jména, které je pro romské etnikum typické.

4.2. Šetření 2 – dotazníkové šetření pro personalisty

4.2.1. Představení experimentu

Druhý výzkum měl podobu dotazníkového šetření. Chce testovat a na základě výsledků vysvětlit příčinu diskriminace romského etnika na českém trhu práce.

4.2.2. Sběr dat a jejich vyhodnocení

Respondenti tohoto dotazníku byli pracovníci personálních oddělení a personálních agentur, HR manažeři, majitelé firem svépomocí hledající zaměstnance a další, kteří mají na starosti přijímání zaměstnanců nebo jejich náborů. Samotné šetření probíhalo mezi dubnem a květnem 2012.

Respondentům byl přiblížen výzkum, za jakým účelem (bakalářská práce) a pro jakou instituci (Národohospodářská fakulta VŠE v Praze) je pořizován. Respondenty jsem dále seznámil i s časovou náročností, vyplňování zabralo maximálně 15 minut a byla garantována anonymita dotazníku.³²

Část respondentů vyplnila dotazník v papírové (tištěné) podobě – 19 účastníků. Druhá část měla dotazník v podobě elektronické – 34 účastníků.³³ Celkový vzorek byl tedy 53 personalistů, z toho 41 žen a 12 mužů. Jejich věkový průměr byl 30 let. 33 respondentů mělo středoškolské vzdělání s maturitou, 19 účastníků mělo vyšší vzdělání – vyšší odborné (3) a vysokoškolské (16). Jeden zbývající měl vzdělání jiné. Celý dotazník je součástí přílohy této práce.

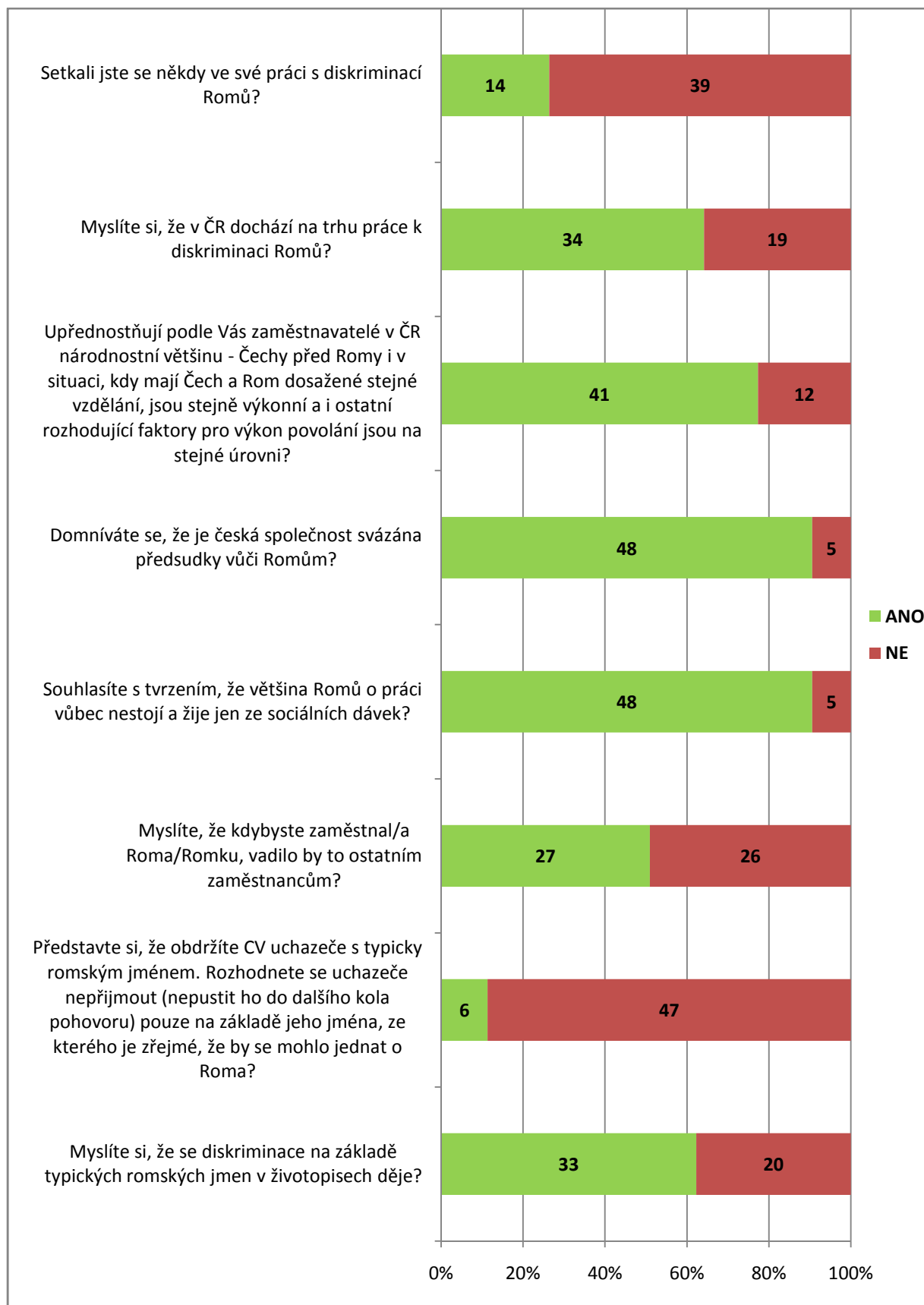
Nejprve byly analyzovány výsledky dichotomických otázek, které se zabývaly konkrétními situacemi na trhu práce, s nimiž se personalista mohl setkat.

---

³² Dotazník měl celkem devatenáct otázek. Tři byly otevřené, dvě uzavřené s více možnými odpověďmi, jedenáct otázek bylo uzavřených s právě jednou možnou odpovědí a poslední tři otázky zjišťovaly demografické údaje (věk, pohlaví, vzdělání).

³³ Pro elektronickou formu dotazníku byl využit server www.vyplnto.cz.

Graf č. 7: Dichotomické otázky

Zdroj: Vlastní zpracování

Za povšimnutí v grafu stojí především poslední dvě otázky.³⁴ Když jsem se ptal respondentů přímo, jestli by Roma na základě uvedených skutečností diskriminovali, tak téměř všichni odpověděli negativně. V další otázce se ptám prakticky na to samé, nicméně otázka je reformulovaná. Tentokrát jsem se neptal přímo, co by zaměstnavatelé v dané situaci udělali, ale ptal jsem se, co si o dané situaci myslí – přes 62% dotázaných by Roma diskriminovalo (myslí si, že k diskriminaci dochází). Lze předpokládat, že pokud respondent sám tvrdí, že by nediskriminoval, ale zároveň věří, že ostatní tak činí, jedná se o určitou formu projekce vlastního názoru, který sám dotazovaný vnímá jako příliš kontroverzní pro jeho veřejné zastávání, nicméně s ním vskrytu souhlasí.

Takové chování poslouží jako indikátor diskriminačních preferencí respondenta. Pomocí regrese jsem se dále pokusil nalézt některé determinanty takového chování. Pro pozorování, kdy na otázku č. 15 odpověděl respondent záporně a zároveň kladně na otázku 16., má hodnotu = 1 umělá dichotomická proměnná „*incos*“, kterou budu vysvětlovat pomocí kontrolních proměnných pro věk, pohlaví a dosažené vzdělání (další dummy proměnná, 1= pro ukončené vysokoškolské, 0 pro ukončené středoškolské vzdělání). Lineární pravděpodobnostní model má tvar:

$$incos_i = \beta_0 + \beta_1 female_i + \beta_2 age_i + \beta_3 UNedu_i + \varepsilon_i$$

V souboru bylo 77 % žen, průměrný věk dotazovaných byl 29,9 let (v rozmezí věků 19 až 62) a vysokoškolské vzdělání mělo 36 % z nich. Metodou odhadu bude (kvůli problému heteroskedasticity LP modelů) vážená metoda nejmenších čtverců (Wooldridge 2006, s. 272). Výsledky regrese ukazuje tabulka č. 9.

U datového vzorku byla zjišťována přítomnost (multi)kolinearit. Pro tento účel jsem použil pomocných regresí na kontrolní proměnné, vícenásobný koeficient determinace každého ze tří pomocných modelů: $R_{Female}^2 = 0,112$, $R_{UNI}^2 = 0,037$ a $R_{Age}^2 = 0,110$ je menší, než R^2 modelu s vysvětlovanou proměnnou *incos*. Rovněž VIF jednotlivých proměnných jsou menší než 10 (nejvyšší hodnotou má *female* 1,126). Z těchto výsledků usuzuji, že multikolinearita je v modelu únosná.

Interpretace významných koeficientů regresní rovnice je následující: Pokud je daný respondent žena (*female*), pravděpodobnost toho, že odpoví na 15. otázku záporně a na 16.

---

³⁴ V dotazníku odpovídají otázkám 15 a 16.

kladně je o 36 % vyšší než u mužů.³⁵ Zároveň se neprokázal vztah mezi věkem (Age) respondenta ani jeho případným vysokoškolským (UNIedu) vzděláním a tímto vzorcem odpovědí. Interpretace výsledků je však omezena malou velikostí vzorku.

Tabulka č. 9
Výsledky regrese

Proměnná		p-value	Statistiky modelu	
const	0,320 (0,297)	0,285	R ²	0,120
female	0,357 (0,163)	0,033	F(3,49)	2,220
age	-0,003 (0,007)	0,660	p-value (F)	0,098
UNIedu	0,069 (0,140)	0,628	N	53

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka č. 9: Standardní chyby v závorkách

Dle dalších výsledků dotazníkového šetření ve své práci spolupracovalo s Romy celkem 59% respondentů (31) a pouze 26 % z nich (8) byla tato spolupráce nepříjemná.

Podle 96 % účastníků hraje romská národnost roli při ucházení se o povolání. Přes 70% dotázaných si myslí, že romská národnost hraje roli velkou nebo spíše velkou.

U otázky č. 8, kde jsem se ptal, jestli se účastník domnívá, že za vysokou nezaměstnanost si mohou Romové sami, odpověděl pouze jeden personalista, že si to nemyslí. Zbytek si to myslí nejčastěji kvůli nedostatečnému vzdělání a malé vytrvalosti ve shánění práce. Necelá polovina respondentů (45 %) si myslí, že za romskou nezaměstnanost zaměstnavatelé nemohou.

Pouze tři dotázaní odpověděli, že v České republice nejsou žádné předsudky. Zbytek (50) se domnívá, že v české společnosti předsudky jsou a podle 39 respondentů (74 %) jsou tyto předsudky velmi opodstatněné.

V otevřených odpovědích dotazníku se často objevovaly negativní postoje vůči Romům, mnohdy i nadávky a špatné zkušenosti s nimi.³⁶ V některých případech obviňovali

³⁵ O 36 % větší pravděpodobnost než u středoškolsky vzdělaných mužů.

účastníci vládu České republiky za nastolené sociální klima, které podle nich může za xenofobní situaci u romské minority. Jedním z nejčastěji zmiňovaných problémů byla romská nevzdělanost, lenost a právě statistická diskriminace (škatulkování a předešlé špatné zkušenosti).

5. ZÁVĚR

V práci jsem se pokusil o vysvětlení chování Romů zejména na trhu práce. Z pohledu romské menšiny je ‚racionální‘ být demotivován a nezvyšovat nijak svoje vzdělání, lidský kapitál a celkovou konkurenceschopnost na trhu práce. Romský jedinec je nejspíše přesvědčen, že ze strany rodiny nebude podporován a tuší, že v případě úspěchu se bude o vyšší příjem muset dělit s komunitou. Pokud příslušník romské minority nastoupí do práce, nejspíše zjistí, že vynakládané úsilí a investice do svého lidského kapitálu mu přináší čím dál menší užitek (okolí nepracuje a o svůj příjem se dělí, jeho vyšší vzdělání není považováno v rámci komunity za prestižní) a začne preferovat volný čas před časem stráveným v práci, až nakonec splyne s romskou většinou.

Další překážkou pro vstup na trh práce je pro Roma beze sporu diskriminace. Jak bylo dokázáno, statistická diskriminace a další předsudky jsou v České republice velmi rozšířené. Tuto skutečnost dokazují ve svém dotazníkovém šetření, kde 94 % respondentů vnímá předsudky vůči Romům v české společnosti. Přes 95 % odpovídajících personalistů bere v potaz etnikum uchazeče při nábořech do zaměstnání. Pomocí regresní analýzy bylo zjištěno, že zaměstnavatelé ženského pohlaví, kteří tvrdí, že nediskriminují uchazeče podle romského jména, mají o 36 % vyšší pravděpodobnost, že tuto diskriminaci patrně provádějí – (tj. asi mají diskriminační myšlení, viz strana 30), než středoškolsky vzdělaní muži. Dle získaných odpovědí lze tvrdit, že pravděpodobnou příčinou diskriminace Romů je právě statistická diskriminace.

Hlavním cílem práce bylo experimentální cestou dokázat diskriminaci Romů na českém trhu práce na základě romského jména v životopise. Míra diskriminace se lišila v závislosti na povolání, o které se aplikant ucházel. Lze říci, že u povolání s potřebou přímého kontaktu se zákazníky (např. prodavač, recepční, číšník či servírka), byli Romové diskriminováni daleko častěji a více než u povolání tuto skutečnost nevyžadujících (skladník,

---

³⁶ Vybrané odpovědi jsou součástí přílohy.

dělník). Zjištěné výsledky indikují diskriminaci více než každého druhého romského uchazeče o práci.

Na základě zjištěných skutečností z dotazníkového šetření, kde se mj. přes 90 % respondentů domnívalo, že většina Romů o práci vůbec nestojí a žijí pouze ze sociálních dávek, si myslím, že nezvratným krokem pro zlepšení situace je pravděpodobně potlačení závislosti romského obyvatelstva na sociálních dávkách a zpřísnění jejich vyplácení. Dalším možným vhodným nástrojem pro zlepšení situace by mohl být motivační prostředek, který by podnítil Romy k větší vzdělanosti a motivoval je k legálnímu způsobu obživy, aby se mohli vymanit z bludného kruhu chudoby a ze společenských předsudků. Dle mého názoru je velmi důležité začít více pracovat s romskými dětmi (před)školního věku a podněcovat je k lepším, především studijním výkonům. Měly by být odstraněny vzdělávací bariéry, kterými může v některých školách být rozlišováno romské a neromské žactvo. Romové by své děti měli učit, že být vzdělaný není nic špatného, že to není ‚acting white‘ – viz strana 11, naopak by rodiče měli svým dětem dávat za příklady vzdělané a úspěšné Romy. V neposlední řadě by úspěšným romským studentům měla být udělena například motivační stipendia nebo příležitosti, které ocení jejich výsledky a podnítl je v pokračování ve studiu.

6. PŘEHLED ZDROJŮ A LITERATURY

ARROW, Kenneth Joseph. The Theory of Discrimination. In ASHENFELTER, Orley; REES, Albert. *Discrimination in Labor Markets*. Princeton, New Jersey : Princeton University Press, 1973.

BALABÁNOVÁ, Helena. Romské děti v systému českého základního školství a jejich následná profesionální příprava na uplatnění. In *Romové v České republice*. Praha : Socioklub, 1999.

BECKER, Gary Stanley. *The Economics of Discrimination*. Chicago : University of Chicago Press, 1957. ISBN 0-226-04115-8.

BERTRAND, Marianne; MULLAINATHAN, Sendhil. Are Emily and Greg More Employable than Lakisha and Jamal? A Field Experiment on Labor Market Discrimination. In *National Bureau of Economic Research, Working Paper No. 9873*. 2003.

BOOTH, Alison; LEIGH, Andrew; VARGANOVA, Elena. Does Racial and Ethnic Discrimination Vary across Minority Groups? Evidence from a Field Experiment. In *IZA Discussion Papers 4947*. 2010.

CARLSSON, Magnus; ROOTH, Dan Olof. Evidence of Ethnic Discrimination in the Swedish Labor Market Using Experimental Data. In *Labour Economics 14*. 716-729, 2007.

DEMETER, Gejza. Slovo dvěma romským novinářům. In HÜBSCHMANNOVÁ, Milena. *Můžeme se domluvit*. Olomouc : Pedagogická fakulta Univerzity Palackého, s. 110-113, 1993, 117 s. ISBN 80-7067-355-9

DUGUET, Emmanuel; PETIT Pascal. Hiring discrimination in the French financial sector: *an econometric analysis on field experiment data*. *Annales d'économie et de statistique*, 2005. 78 s. 79-102.

..

FRYER, Roland; GOEREE, Jacob; HOLT, Charles. Experience-Based Discrimination: Classroom Games. In *Journal of Economic Education* 36. s. 160-170, 2005.

JAKOUBEK, Marek; BUDILOVÁ, Lenka. *Romové a cikáni – neznámí i známí. Interdisciplinární pohled*. Praha : Leda, 2008. 344 s. ISBN: 978-80-7335-119-9.

JAKOUBEK, Marek; HIRT, Tomáš. *Romové: kulturologické etudy*. Plzeň : Aleš Čaněk, 2004. 384 s. ISBN 80-86473-83-X.

JOHNSON, Sheldon. *The Origin of 'Acting White'*. Ann Arbor : University of Michigan, School of Education – Equility Project, 2007.

LEVITT, Steven. *Testing Theories of Discrimination: Evidence from The Weakest Link*. Cambridge, MA : National Bureau of Economic Research, Working Paper No.9449. 2003.

NAVRÁTIL, Pavel. *Romové v české společnosti: Jak se nám spolu žije a jaké má naše soužití vyhlídky*. Praha : Portál, 2003. 224 s. ISBN 80-7178-741-8.

PHELPS, Edmund Strother. The Statistical Theory of Racism and Sexism. In *The American Economic Review*. 62. 659-61, 1972.

PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. Praha : Portál, 1997. 481 s. ISBN 80-7178-170-3

REVENGA, Ana; RINGOLD, Dena; TRACY, William Martin. *Poverty and ethnicity: a cross-country study of Roma poverty in Central Europe*. Washington : The World Bank, 2002. 44 s. ISBN 082135339X.

ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme – jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*. Praha : Portál, 1998. 143 s. ISBN 80-7178-250-5.

SWAY, Marlene. Economic Adaptability: The Case of the Gypsies. *Urban Life* 13, s. 83-98, 1984.

WOOLRIDGE, Jeffrey Marc. *Introductory Econometrics: A Modern Approach*. Mason, OH : Thomson South-Western, s. 272, 2005. 912 s. ISBN 978-0324289787

Zdroje internetové:

CENTRUM PRO VÝZKUM VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ. Zpráva ov120514 Romové a soužití s nimi očima české veřejnosti – duben 2012. Centrum pro výzkum veřejného mínění [online]. Hodnocení vzájemných vztahů mezi Romy a ostatními v ČR ze dne 14.5.2012 [cit. 2012-05-16]. Dostupné z: http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/101283s_ov120514.pdf

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Tab. 602 Obyvatelstvo podle ekonomické aktivity, podle pohlaví, věku a podle národnosti. Český statistický úřad [online]. Sčítání lidu, domů a bytů k 1.3.2001 [cit. 2012-04-15]. Dostupné z: [http://www.scitani.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_cr/\\$File/e-4104-02.pdf](http://www.scitani.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_cr/$File/e-4104-02.pdf)

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Tab. 603 Obyvatelstvo 15leté a starší podle nejvyššího ukončeného vzdělání, podle pohlaví, věku a podle národnosti. Český statistický úřad [online]. Sčítání lidu, domů a bytů k 1.3.2001 [cit. 2012-04-15]. Dostupné z: [http://www.scitani.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_cr/\\$File/e-4104-02.pdf](http://www.scitani.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_cr/$File/e-4104-02.pdf)

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Tab. 1-17 Obyvatelstvo podle národnosti podle výsledků sčítání lidu v letech 1921 – 2001. Český statistický úřad [online]. Demografická příručka 2007 [cit. 2012-04-17]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/24003E05E7/\\$File/4032080117.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/24003E05E7/$File/4032080117.pdf)

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Statistika nejoblíbenějších dětských jmen. Český statistický úřad [online]. Nejčastější jména dětí a rodičů, nejčastější příjmení 2010 [cit. 2012-03-10]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/xt/redakce.nsf/i/statistika_nejoblibenejsich_detskych_jmen_2010/\\$File/jm%C3%A9na2010.pdf](http://www.czso.cz/xt/redakce.nsf/i/statistika_nejoblibenejsich_detskych_jmen_2010/$File/jm%C3%A9na2010.pdf)

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Tab. 6.2 Obyvatelstvo podle národnosti podle krajů. Český statistický úřad [online]. Předběžné výsledky Sčítání lidu, domů a bytů 2011 [cit. 2012-05-23]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/9500339D76/\\$File/pvcr062.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/9500339D76/$File/pvcr062.pdf)

DENÍK. Stravenky místo sociálních dávek neměly v Mostě úspěch. Deník [online]. Tomáš Koníček. Web Denik.cz dne 5.11.2007 [cit. 2012-05-03] Dostupné z: http://www.denik.cz/z_domova/socialni_davky_most20071105.html

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY. K romské národnosti se veřejně hlásí 13 150 lidí. Méně než k Rytířům jedi ze Star Wars. Hospodářské noviny [online]. Autor neznámý. Web iHned.cz dne 15.12.2011 6.3.2009 [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/cesko/c1-54211050-k-romske-narodnosti-se-verejne-hlasi-13-150-lidi-mene-nez-k-rytirum-jedi-ze-star-wars>

ROMSKÝ ČASOPIS ROMANO VOD'Í. Jen vzdělání pomůže prolomit Romům bludný kruh chudoby. Romský časopis Romano Vod'í [online]. Autor neznámý. Web Romea.cz dne 6.3.2009 [cit. 2012-03-17]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravy/jen-vzdelani-pomuze-romum-prolomit-bludny-kruh-chudoby>

ROMSKÝ ČASOPIS ROMANO VOD'Í. Majitelé domů i nájemníci velmi často odmítají Romy. Romský časopis Romano Vod'í [online]. František Kostlán. Web Romea.cz dne 4.6.2010 [cit. 2012-05-10]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravy/majitele-domu-i-najemnici-velmi-casto-odmitaji-romy>

STŘEDISKO EMPIRICKÝCH VÝZKUMŮ. Naši občané se čím dál více otevírají soužití s Vietnamci a Číňany. Středisko empirických výzkumů [online]. Informace z výzkumu STEM trendy 4/2011 vydáno dne 5.5.2011 [cit. 2012-05-16]. Dostupné z: <http://www.stem.cz/clanek/2195>

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Zpráva připravená kolektivem autorů, předložená bývalým ministrem P. Bratinkou vládě ČR. Vláda České republiky [online]. Rada vlády pro záležitosti romské menšiny dne 29.10.1997 [cit. 2012-03-30]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=5873>

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Zpráva o stavu romských komunit v České republice 2004. Vláda České republiky [online]. Rada vlády pro záležitosti romské menšiny dne 16.6.2004 [cit. 2012-04-16]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/zalezitosti-romske-komunit/zprava-o-stavu-romskych-komunit-7721/>

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Romská národnostní menšina. Vláda České republiky [online]. Národnostní menšiny 2006 [cit. 2012-04-28]. Dostupné z: <http://vlada.cz/scripts/detail.php?id=16149>

7. PŘÍLOHY

Příloha 1: Životopis Demetera Lakatoše

ŽIVOTOPIS Demeter Lakatoš

Datum narození: 4.9.1983 ve Staré Boleslavi
Bydliště: Houštká 1259, 25075, Stará Boleslav
E-mail: demeter8895@seznam.cz
Stav: Ženatý, manželka Marika

VZDĚLÁNÍ:

1999 - 2002 Střední odborné učiliště náměstí Jana z Dražic 169, Brandýs nad Labem
obor kuchař-číšník

PRACOVNÍ ZKUŠENOSTI:

2004 - 2006 **IPARS, stavební firma, s.r.o.**
(stavební práce)
dělník

2007 - 2009 **Ústecký přístav, povodí Labe, s.p.**
dělník, skladník

2009 - 2011 **Pohostinství U Koruny**
(hostinská činnost)
číšník

DALŠÍ SCHOPNOSTI A DOVEDNOSTI:

Jazykové znalosti: němčina: základní úroveň
Řidičské oprávnění: skupina B

DALŠÍ ZÁJMY:

hudba, zpěv, rodina a zvířata

Příloha 2: Životopis Jiřího Dvořáka

Životopis

JMÉNO: Jiří Dvořák
TRVALÉ BYDLIŠTĚ: Tylova 7, Brandýs nad Labem, 25001
EMAIL: jerry.dvorka@email.cz
DATUM NAROZENÍ: 21.4.1983 v Ústí nad Labem
NÁRODNOST: Česká
STAV: Ženatý, choť Klára
ŘIDIČSKÝ PRŮKAZ: B

JAZYKOVÉ ZNALOSTI:
Německý jazyk: Základy

VZDĚLÁNÍ:
1998 – 2001
Střední odborné učiliště gastronomie a podnikání Praha, Hloubětín
kuchař-číšník

PRACOVNÍ ZKUŠENOSTI:
5/2008 – 3/2011 – pokrývač
4/2005 – 11/2007 – operátor
10/2001–6/2004 - číšník
Stavební firma Josef Košata
Telefonica O2
Zlaté Slunce, Kolín

ZÁJMY: sport, vaření, rodina, psi

Příloha 3: Životopis Deža Farkaše

Na vinobraní 63, 106 00 Postoloprty • farkyn65@email.cz

Dežo Farkaš

Rodinný stav: rozvedený

Datum narození: 26. 11. 1965 v Mostě

Státní příslušnost: ČR

Praxe

2008 – 2012 (současnost)	JAVO - lesní a zemědělská technika	Nová Pasířská 3, Louny
--------------------------	------------------------------------	---------------------------

Servisní technik

- Opravy lesnických a zemědělských strojů
  - Montáže příslušenství
-

2000 - 2007	Marius Pedersen	Poděbradova 2384, Louny
-------------	-----------------	----------------------------

Odpadový hospodář

Mistr divize odpadového hospodářství

- Komplexní nakládání s odpady
  - Později částečné řízení provozu
-

1985 - 1997	Severografia a.s.	Obchodní 22, Louny
-------------	-------------------	-----------------------

Knihařské práce

Pracovník tisku

- Velkoformátový a malonákladový tisk na strojích
  - Základní grafická příprava dat
  - Knihařské práce a instalace výrobků
-

Vzdělání

1981 – 1984	Centrum odborné přípravy Technickohospodářské - Výuční list	Poděbradská 1/179 Praha 9
-------------	---	------------------------------

Příloha 4: Životopis Petra Novotného

Životopis

Osobní údaje

Jméno / Příjmení	Petr Novotný
Adresa	Chelčického 1129, 440 01 Louny
E-mail	Pete.novot.ny@seznam.cz
Státní příslušnost	ČR
Datum narození	11. 4. 1965 v Lounech
Rodinný stav	Rozvedený

Pracovní zkušenosti

Období	<i>březen 2009 do současnost</i>
Povolání	<i><u>opravář zemědělských strojů,</u></i>
Zaměstnavatel	<i>Rolnické družstvo Dobroměřice</i>

srpen 1997 do leden 2009

Cestář, silničář

Technické služby města Most

září 1987 do únor 1996

Skladník, později vedoucí úseku ve skladu

Nemocnice Louny

Vzdělání, odborná příprava a školení

Období	1981 - 1984
Název a typ organizace, která vzdělání poskytla	Střední odborné učiliště Louny, strojní mechanik

Příloha 5: Životopis Fera Bendiga

Životopis

Jméno a příjmení: Fero Bendig
Adresa: Nerudova 456, 28401, Kutná hora
Email: ferobendig@seznam.cz
Datum narození: 14.1.1971 v Kutné Hoře
Rodinný Stav: Ženatý, choť Eržika, děti Gejza, Dezider

Vzdělání

09/1991 – 01/1995 Vyšší odborná škola Čáslav
Studijní obor: Podnikatel
Zakončení: Absolutorium

09/1987 - 06/1991 Střední průmyslová škola strojírenská, Kolín
Studijní obor: Strojírenská technická administrativa
Zakončení: Maturitní zkouška

Pracovní zkušenosti

09/2002 – nyní Lavat, a.s.
Pozice: Asistent ekonomického náměstka (kontrola kalkulací, ekonomické rozbory, příprava pro účetní závěrky a audit)

10/1996 – 05/2002 Český Telecom, a.s.; (do r. 2000: SPT Telecom, a.s.; od r. 2006: Telefónica O2 Czech Republic, a.s.)
Pozice: Vedoucí a teamleader telesales; specialista na anglicky mluvící zákazníky

06/1995 – 08/1996 MEGABIKE, s.r.o.
Pozice: Administrativní práce a finanční plány

Jazykové znalosti Anglický jazyk - slovem i písmem, aktivně

Koníčky čtení, rodina, jízda na kole

Příloha 6: Životopis Tomáše Svobody

Životopis Tomáš Svoboda

Osobní údaje:

Datum narození: 18.7. 1971 v Hradci Králové
Trvalé bydliště: Kolín
Rodinný stav: ženatý – manželka Tereza
Děti: Petr, Tomáš
Kontakt: svobodat71@seznam.cz

Vzdělání:

Gymnázium v Dobrušce (1989)
Vyšší odborná škola Hradecká, Hradec Králové - Podnikání (1995)

Jazyky:

Angličtina velmi dobrá - aktivně (jak mluva, tak psaní)

Praxe:

1995 – 2000: ABB AlstomPower s.r.o.
- Řízení nákupu, objednávky

2000 – 2005: Rieter CZ a.s.
- Administrace účtárny, divize Automotive

2006 – dnes: Šumperská provozní vodohospodářská společnost, a.s.
-Administrativa v oddělení financování vodohospodářské infrastruktury

Zájmy:

rodina, sport, angličtina

Příloha 8: Životopis Jana Procházky

ŽIVOTOPIS

Jméno Jan Procházka
Datum narození 1.12.1990
Adresa Hanojská 7, Sezimovo Ústí, 391 01
E-mail Prochajda1990@email.cz
Stav Svobodný

Vzdělání

Rok ukončení	Vzdělávací instituce
2010	Obchodní akademie T. G. Masaryka a jazyková škola Jindřichův Hradec - zakončeno maturitní zkouškou

Jazykové znalosti: Angličtina

Další zájmy: Rekreační sporty, hudba, cestování

Příloha 9: Životopis Ištivána Gadžika

Životopis:

Ištiván Gadžik

Bydliště v ulici Waltrova, č. p. 40, 318 00 Plzeň - Skvrňany

Narozen 2. června 1957

Manželka Sanda, 4 děti

Kontakt: gadzikovi@email.cz

Zaměstnání:

Dnešní:

- Noční hlídač v nemocnici na Slovanech

Předchozí:

- Řidič dodávky a kamionu ve spediční divizi ČSAD Plzeň
- Noční hlídač v IPS Praha
- Voják v Československé lidové Armádě
- Obalový referent a pak gestor hutního materiálu v Ústředních skladech hlavního města Prahy
- Zahradní dělník v podniku Sady, lesy a zahradnictví
- Dělník - čerpač v podniku Vodní zdroje

Vzdělání:

- Základní a odborná škola Zbůch, Plzeň sever – vyučen v oboru natěrač
- Dodělán profesní řidičský průkaz

Zájmy:

Četba, turistika, rybaření, fotografování, počítač

Příloha 10: Životopis Martina Nováka

ŽIVOTOPIS

Jméno a příjmení	Martin Novák
Datum narození	23.7.1957
Adresa bydliště	Mánesova 22, Plzeň
E-mailová adresa	novakk57@seznam.cz
Rodinný stav	Ženatý, manželka Veronika, 4 děti

Vzdělání

Vzdělávací instituce (název, místo), studijní obor
Střední odborné učiliště stavební (Plzeň, Borská 55), Malíř a lakýrník

Absolvované kurzy

Profesní řidičský průkaz

Další schopnosti, zájmy a záliby

Koníčky a zájmy - Sport, automobilismus, přátelé, hudba, filmy, internet
---

Průběh minulé profesní praxe

Zaměstnavatel, pracovní pozice, pracovní náplň	
Název zaměstnavatele:	Primm - Security service
Popis pracovní náplně:	Ostraha
Název zaměstnavatele:	Zemědělský nákup Rokycany a. s.
Popis pracovní náplně:	Prodavač, skladník
Název zaměstnavatele:	Policie ČR
Popis pracovní náplně:	Strážník
Název zaměstnavatele:	Veřejná bezpečnost
Popis pracovní náplně:	Strážník
Název zaměstnavatele:	Západočeské pivovary
Popis pracovní náplně:	Řidič
Název zaměstnavatele:	Škoda
Popis pracovní náplně:	Řidič
Název zaměstnavatele:	Interiérová řemesla
Popis pracovní náplně:	Malíř a natěrač

Příloha 10: Dotazník pro personalisty

Vyplňte prosím následující otázky týkající se Vaší osoby:

Pohlaví: Věk: Nejvyšší dosažené vzdělání:

- 1. Setkali jste se někdy ve své práci s diskriminací Romů?**
  - a. ANO, nevadilo mi to
  - b. ANO, byl(a) jsem tím pohoršen(a)
  - c. NE

- 2. Spolupracoval/a jste někdy s Romem/Romkou?**
  - a. ANO, nevadilo mi to
  - b. ANO, spolupráce mi byla nepříjemná
  - c. NE

- 3. Myslíte si, že v ČR dochází na trhu práce k diskriminaci Romů?**
  - a. ANO
  - b. NE

- 4. Upřednostňují podle Vás zaměstnavatelé v ČR národnostní většinu - Čechy před Romy i v situaci, kdy mají Čech a Rom dosažené stejné vzdělání, jsou stejně výkonní a i ostatní rozhodující faktory pro výkon povolání jsou na stejné úrovni?**
  - a. ANO
  - b. NE

- 5. Proč může docházet k diskriminaci romských uchazečů o práci ze strany zaměstnavatelů? Popište svůj názor.**

- 6. Domníváte se, že je pro Romy v ČR těžší sehnat práci než pro národnostní většinu (Čechy)? Popište prosím proč si to (ne)myslíte.**
  - a. ANO, popište proč:

  - b. NE, popište proč:

- 7. Jak významnou roli podle Vás při ucházení se o práci hraje romská národnost uchazeče?**
  - a. Velkou
  - b. Spíše velkou
  - c. Spíše malou
  - d. Malou

- e. Žádnou
- 8. Myslíte si, že za nižší zaměstnanost Romů mohou oni sami (Romové)?**
- a. ANO, mají nedostatečné vzdělání
  - b. ANO, nejsou dostatečně vytrvalí při shánění zaměstnání
  - c. ANO, jsou méně výkonní v práci než majoritní většina
  - d. ANO, jiný důvod
  - e. NE
- 9. Myslíte si, že viníkem nižší zaměstnanosti Romů jsou zaměstnavatelé?**
- a. ANO, zaměstnavatelé Romů diskriminují
  - b. NE
- 10. Domníváte se, že je česká společnost svázána předsudky vůči Romům?**
- a. ANO
  - b. NE
- 11. Do jaké míry jsou podle Vašeho mínění tyto předsudky opodstatněné?**
- a. VELMI OPODSTATNĚNÉ
  - b. MÁLO OPODSTATNĚNÉ
  - c. NEJSOU ZDE ŽÁDNÉ PŘEDSUDKY
- 12. Napište prosím alespoň pět slov, která podle Vás charakterizují Romů.**
- 13. Souhlasíte s tvrzením, že většina Romů o práci vůbec nestojí a žije jen ze sociálních dávek?**
- a. ANO
  - b. NE
- 14. Myslíte, že kdybyste zaměstnal/a Roma/Romku, vadilo by to ostatním zaměstnancům?**
- a. ANO
  - b. NE
- 15. Představte si, že obdržíte CV uchazeče s typicky romským jménem. Rozhodnete se uchazeče nepřijmout (nebo nepustit ho do dalšího kola pohovoru) pouze na základě jeho jména, ze kterého je zřejmé, že by se mohlo jednat o Roma?**
- a. ANO
  - b. NE
- 16. Myslíte si, že se diskriminace Romů na základě typických romských jmen v životopisech děje (jako to je popsáno v bodě 15)?**
- a. ANO
  - b. NE

Příloha 11: Vybrané odpovědi na otevřenou otázku č. 5 z dotazníku

Otázka č. 5: *Proč může docházet k diskriminaci romských uchazečů o práci ze strany zaměstnavatelů? Popište svůj názor.*

- Odpověď 1 Dle mého nedochází, je to pouze nafouknutá bublina, která má ospravedlnit neschopnost neúspěšných kandidátů.
- Odpověď 2 Romští uchazeči povětšinou nemají smysl pro dodržování daných pravidel, nemají disciplínu a chybí jim nasazení, z kterého by bylo znát, že pracují rádi.
- Odpověď 3 V práci, kde musí zaměstnanec komunikovat, bohužel nemusí vypadat vhodně posílat na prezentaci firmy, na jednání s klienty aj. romského pracovníka. Popravdě do vlastní firmy bych se také rozhodovala, zda ho vůbec přijmout. Tito občané se navenek prezentují (většina z nich, bohužel ta většina, o které všichni slyšíme) jako burani a vychcánkové a to hází špatné světlo na celou jejich komunitu. O tom, jestli existují výjimky, se zaměstnavatelé nechtějí přesvědčovat, jelikož by je to mohlo stát peníze, čas a nervy. Sama neznám poctivého pracanta Roma!
- Odpověď 4 Je to tím, že většina Romů díky sociálnímu klimatu, ze kterého pochází, nemá zažitě pracovní návyky a ani nepovažuje práci za součást života a raději využívají sociální systém státu. Tento obraz se ovšem přenesl i na Romy, kteří pracovat chtějí a mají k tomu potřebnou kvalifikaci.
- Odpověď 5 Protože se bohužel většinou chovají jako zvířata. Nemají smysl pro zodpovědnost a dochvilnost.
- Odpověď 6 Romové si u nás (a nejen u nás) nevydobyli zrovna dvakrát dobré renomé (předsudky). Rom a práce, ve většině případů neslučitelná věc.
- Odpověď 7 Většinový názor celé populace. Romové jsou zažití, jako lidé, kteří pracovat nebudou a nechtějí - samozřejmě výjimky se najdou, ale ve valné většině to jsou lidé, kteří žijí pouze ze sociálních dávek.
- Odpověď 8 Zaměstnavatelé jsou zatíženi předsudky, mediálním obrazem Romů, či svou vlastní negativní zkušenost paušalizují na všechny Romy.
- Odpověď 9 Nedůvěra v jiné etnikum, ovlivnění většinovou společností, nedůvěra v to, že by daný Rom mohl být jiný než ti, o kterých slyšíme/čteme/známe.
- Odpověď 10 Podle mého názoru Romové nemají dobrou pracovní morálku a jsou nespolehliví. Proto jsou diskriminováni.
- Odpověď 11 Protože lžou, kradou a oberou každého, pokud mohou. Ano je zde 5 % slušných, ale kdo by to riskoval, že?

- Odpověď 12 Určitou roli hrají předsudky, zčásti jsou na vině dle mého i média, která prezentují Romy jako nepřizpůsobivé apod. Domnívám se ale, že situace by byla i s uchazeči s viditelným tetováním, piercingem...
- Odpověď 13 Z důvodů jejich nevěrohodnosti a jejich sklonu diskriminaci stále zveličovat.
- Odpověď 14 Nevím
- Odpověď 15 Z největší části jde podle mého názoru o předsudky.
- Odpověď 16 Společenské předsudky.
- Odpověď 17 Škatulkování.
- Odpověď 18 Obecní názor je takový, že tato menšina je pracovně nespolehlivá.
- Odpověď 19 Jsou odporně nevzdělaní.
- Odpověď 20 Protože jsou známí tím, že nechtějí pracovat.

Příloha 12: Vybrané odpovědi na otevřenou otázku č. 6 z dotazníku

Otázka č. 6: *Domníváte se, že je pro Romy v ČR těžší sehnat práci než pro národnostní většinu (Čechy)? Popište prosím proč si to (ne)myslíte.*

- Odpověď 1 Nemyslím si to, pokud někdo chce pracovat, tak si práci najde, bez ohledu na příslušnost.
- Odpověď 2 Nejsem pracovník úřadu práce, nemohu posoudit, každá strana tvrdí něco jiného, pravda bude někde uvnitř.
- Odpověď 3 Ano, jsou málo vytrvalí a nemají dostatečnou motivaci pracovat.
- Odpověď 4 Ne, pokud mají odpovídající vzdělání, myslím, že uplatnění najdou.
- Odpověď 5 Ano, nedůvěra v jejich národnost, jiná psychologie jejich etnika (výplata hned na ruku, kočovnost, upřednostnění rodiny před prací (ukradnu, protože moje dítě to potřebuje)...))
- Odpověď 6 Těžší to mají určitě, a to hlavně díky tomu, že jsou nedůvěryhodní a také kvůli tomu, že se příliš nevěnují vzdělávání...
- Odpověď 7 Ne. Myslím, že pokud o práci opravdu stojí, seženou.
- Odpověď 8 Kvůli negativnímu obrazu romské menšiny v české společnosti.
- Odpověď 9 Ano, například z důvodu nedostatečného vzdělání.
- Odpověď 10 Právě díky předsudkům je pro Romy těžké se prosadit a přesvědčit zaměstnavatele o jeho kvalitách.
- Odpověď 11 Já osobně si myslím, že ani Romové netouží tolik po práci a naopak se na diskriminaci vymlouvají. Ale ruku na srdce, kdo raději nepřijme většinového pracovníka než Romského spoluobčana.
- Odpověď 12 Není, pokud ano, tak např. z důvodu nízkého vzdělání.
- Odpověď 13 Určitě ano. Je těžké někomu dokazovat, že je jiný než část Romů, kteří nikdy pracovat nebudou.
- Odpověď 14 Myslím, že pro obě národnostní skupiny je těžké v dnešní době sehnat práci.
- Odpověď 15 Určitě ano. Ale může za to jejich mentalita a přístup k práci a ke společnosti.
- Odpověď 16 Obtížné je sehnat práci pro kohokoliv, přesto však věřím, že kdo chce nějakou práci, najde si ji.

Příloha 13: Vybrané odpovědi na otevřenou otázku č. 12 z dotazníku

Otázka č. 12: *Napište prosím alespoň pět slov, která podle Vás charakterizují Romy.*

- Odpověď 1 Nemám ráda toto rozlišování, Rom, nerom. Děním lidi na slušné, charakterní, pracovité a neslušné, necharakterní, nepracovité, bez ohledu na etnickou příslušnost.
- Odpověď 2 Hlasitost, živost, prudká povaha, drzost, smělost.
- Odpověď 3 Nepořádek, lži, krádež, násilí, drogy.
- Odpověď 4 Lenost, nezodpovědnost, múzické nadání, hlučnost.
- Odpověď 5 Nevzdělanost, nezaměstnanost, mnoho dětí, špatné bydlení, nepřizpůsobiví.
- Odpověď 6 Kočovnost, velká rodinná zaujatost, zvýšená agrese, nicméně velká umělecká schopnost, nedostatečná individualita - nežijí jako jedinec, ale jako "osada", etnikum.
- Odpověď 7 Agrese, nespolehlivost, neochota, rozlítaný styl života, nerespekt autorit.
- Odpověď 8 Nízké vzdělání, nulový respekt ke komukoliv, lhaní, pocit, že jsou diskriminováni, neváží si ničeho, co dostanou.
- Odpověď 9 Jedinečná kultura, chudoba, černý trh, krádeže, odlišná mentalita.
- Odpověď 10 Nestabilita, nespolehlivost, hrdost, necílevědomost, laxnost.
- Odpověď 11 Společensví, hudba, barva pleti, jazyk, zábava.
- Odpověď 12 Líní, dlužníci, nepracující.
- Odpověď 13 Líní, kočovníci, bez vztahu k majetku, neschopni budovat domovy, nesnášenliví.
- Odpověď 14 Dluhy, lži, sociální dávky, nespolehlivost, drzost...
- Odpověď 15 Nezodpovědnost, kupa dětí, nízká sociální inteligence, láska k hudbě, svoboda
- Odpověď 16 Vyčůranost, nespolehlivost, marnivost, pochybnost, temperament.
- Odpověď 17 Výtržnictví, zvláštní škola, sociální dávky, ghetto
- Odpověď 18 Nepřizpůsobivý, nespolehlivý, nevzdělatelní, nekulturní, vztahovační
- Odpověď 19 Impulsivní, negativističtí, verbálně agresivní, přelétaví, vše co dělají, dělají pro svůj zisk